

Biblioteks blad

SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING
TIDNING UTGIVEN SEDAN 1916

nr 07/2017

[s 13] Bibliotek till salu:
I Nacka är privat idealet

[s 10] Nya regler i Karlstad
efter kritik om register

[s 34] Debatt: hotas fjärrlånen
av illegal textdelning?

–Åh, MYCKET!

[s 28] Helena Francke svarar på
frågan om vad bibliotekarier bör lära
sig om öppna forskningsdata.

Ideologisk enögdhet är alltid skadligt

Från årsskiftet 2018–2019 kommer hela Nackas biblioteksverksamhet att drivas av företaget. När Biblioteksbladets reporter Johanna Kvarnsell ställer frågor till centerpartisten Hans Peters som är kulturnämndens ordförande, så tyder inget i hans svar

på att upphandlingen har gjorts utifrån förståelse för verksamheten och en konkret önskan om vad som kan bli bättre av att företag tar över.

Privat är idealet här och sedan länge något som Nackas styrande politiker inte ägnar sig åt att problematisera. Tvärtom, de skådar ljuset.

Om jag bodde där skulle jag ha synpunkter på bristen på konkret vision – utöver driftformen – och att kommunen tänker lämna hälften av biblioteken till Axiell, trots bolagets monopolliknande ställning i bibliotekssfären.

Samma spår av ideologisk enögdhet återfinns hos dem som bara ser mörker när de hör talas om upphandlingen. För den socialistiska tidskriften Bibliotek i samhälle är det till exempel naturligt att i samma andetag skriva om Nacka och marscherande nazister i Göteborg.

Båda positionerna gör intelligenta samtal omöjliga.

Det kan vara en väldigt dålig idé att låta företag driva bibliotek.

Det kan vara en lika dålig idé att helt motsätta sig att det sker – för tänk om något verkligt gott kan komma ut av det?

Ekonomiprofessorn Mats Bergman, som

intervjuas på sidan 24, har varit inblandad i en studie om äldreomsorg, ett annat välfärdsområde där privatisering väcker känslor och diskussioner.

Genom att studera data från hela landet kom han fram till att de som bor på äldreboenden i kommuner med inslag av privat driven vård och omsorg, lever lite längre än de som bor på orter där all verksamhet drivs offentligt.

Teorin är att konkurrens har lett till förbättrade metoder och att det förlänger livet på de äldre.

Själv tror jag att en del av förklaringen också är att privata inslag kan tvinga politiker och tjänstemän att bli vassare beställare och att verksamheten – både den som kommunen utför och den som utförs av externa aktörer – förbättras av det.

Ideologisk rigiditet är direkt skadlig om den innebär att en sådan här möjlighet inte ens övervägs. Och om detta gäller för äldreomsorg – varför inte också för bibliotek?

Det är nog många som inte håller med mig och några kanske till och med blir arga. Jag förstår i så fall inte varför, särskilt inte när jag lyssnar på Annahelena Jernberg, kommunstyrelsens socialdemokratiska ordförande i västmanländska Hällefors, där hela biblioteksverksamheten har drivits av ett företag sedan början av 90-talet:

– Utifrån ideologi ser jag inga problem att lägga ut vissa verksamheter. Det viktigaste är att följa upp och att det fungerar utifrån de överenskommelser man gör, så att det kommer kommuninvånarna till del. ■

”Det kan vara en väldigt dålig idé att låta företag driva bibliotek. Det kan vara en lika dålig idé att helt motsätta sig att det sker.”

Thord Eriksson
tf chefredaktör

I nummer 7 2017

- 2 LEDARE
- 4 JUST NU
- 9 MÅNADENS SERIE
- 13 **TEMA: BIBLIOTEK TILL SALU**
 - 14 Privat är idealet i Nacka
 - 18 Planer på privatisering i hela landet
 - 20 För Axiell blir biblioteken ett skyltfönster
- 26 NY MODELL: YTOR FÖR MÖTEN
- 28 PORTRÄTT: HELENA FRANCKE
- 34 DEBATT: TEXTPIRATER HOTAR FJÄRRÅN
- 36 STIEGS ARTIKEL VÄCKTE REAKTIONER
- 38 FORSKNING
- 41 AKTUELLT FRÅN SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING

Följ oss varje dag

- biblioteksbladet.se
- facebook.com/biblioteksbladet
- twitter.com/biblioteksblad1

Tf chefredaktör/ansvarig utgivare
Thord Eriksson
0709-710 210 / thord@a4.se

AD/layout
Sandra Johnson
sandraj@a4.se

Webb/reporter
Stina Loman
stina@a4.se

Reporter
Max Byström
max@a4.se

Reporter
Johanna Kvarnsell
johanna@a4.se

Reporter
Marika Sivertsson
marika@a4.se

Vd:n Joel Sommerfeldt (t h) leder Axiells expansion. Nu tar företaget över hälften av Nackas bibliotek.

s 20

s 28

Helena Francke bygger broar mellan forskning och bibliotek.

s 14

I Nacka är privat idealet. Och var tionde kommun har liknande planer.

ILLUSTRATION: TEAM HAWAII

Adress
Oxtorgsgränd 2
111 57 Stockholm
Telefon 08-545 132 30

Tryck
Norra Skåne Offset,
Hässleholm
ISSN: 0006-1867

Annonskontakt
Andrea Åhslund
andrea.ahslund@mediakraft.se
072-015 06 93
Moms utgår ej.

Prenumeration på BBL
För medlemmar i föreningen ingår BBL i medlemsavgiften. 350 kr för enskild medlem (heltidsstuderande och pensionärer 175 kr). Övriga (inom Sverige) betalar 550 kr (utom Sverige 700 kr).

Produktion
Biblioteksbladet produceras av A4 Text & Form för Svensk biblioteksforening. Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera manus. För obeställt material ansvarar ej.

Biblioteksbladet är TS-kontrollerad.

Denna tidning gick i tryck den 16 oktober.
www.biblioteksbladet.se

Omslagsfoto
Stefan Edetoft

Svensk biblioteksforening är en ideell förening med uppgift att främja svenskt biblioteksväsen. Biblioteksbladet speglar föreningens verksamhet, åsikter och ställningstagande men har också till uppgift att väcka egen debatt genom att ge utrymme åt andra åsiktsyttringar. Tidningen har en fri och självständig roll och bedrivs med tryckfrihetsförordningen som grund.

”Biblioteket är ingen bling-bling-verksamhet.”

My Zetterberg, rektor på Hulebäcksgymnasiet i Härryda, under seminarium på Bokmässan där hon framhöll vikten av att skolor har bibliotek. ■ **BBL**

Chefer måste stärka digital kompetens

FOLKBIBLIOTEKSPERSONAL som via en gemensam digital plattform stärker sin digitala kompetens för att ge medborgarna ett digitalt kunskapslyft.

Emelie Ljungberg

I korthet är det vad som föreslås i en förstudie som Emelie Ljungberg, bibliotekarie på Hjärsups bibliotek i Staffanstorps kommun, gjort för Region Skånes kulturförvaltnings räkning.

Än har förslaget dock inte förverkligats. – Det är svårt att få chefer och andra beslutsfattare att haka på, ingen vill vara först på ett område som är oprövat, säger Emelie Ljungberg.

Hennes recept för att få saker att hända är att börja med att stärka den digitala kompetensen hos chefer och andra beslutsfattare.

– Då blir det lättare för dem att förstå vilka konsekvenser olika digitala beslut kan få. ■ **BBL**

FOTO: GETTY

Avtal för e-böcker klart 2018

I slutet av mars ska det finnas ett ramavtal för inköp av e-böcker. Men än är det en bit kvar till en ”Gutenberg-revolution på steroider”.

TEXT THORD ERIKSSON

Det inns inget samlat avtal för inköp av e-böcker till kommunala och landstingsägda bibliotek.

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, har haft en överenskommelse med sex förlag om att underlätta utlåning av e-böcker.

– Vi har vetat ett tag att ett ramavtal behövs, säger Marita Lohmander, kategoriansvarig för utbildning och lärande på inköpsbolaget SKL Kommentus som ägs av SKL samt en majoritet av landets kommuner.

Idag är Axiell/Elib dominerande leverantör av e-böcker till biblioteken och har ambitionen att spela ännu större roll i framtiden (se artikel på sidan 18-22).

– Jag har flera gånger fått frågan varför vi inte köper in böcker av den leverantören. Men det fungerar inte så, vi har LOU (lag om offentlig upphandling) att förhålla oss till, säger Marita Lohmander.

Hon har jobbat med ramavtalet en längre tid och säger att hon mött en enhällig önskan från biblioteken om fler titlar till lägre pris. Hon delar in frågan om tillgången till e-böcker i två steg.

– Vi försöker i det första steget lösa det så att bibliotek får e-böcker och det måste göras nu, det kan inte vänta, säger hon.

Det andra steget var tema för panelsamtalet ”Borde vi ha ett nationellt e-boksbibliotek?” som SKL Kommentus arrangerade under Bokmässan i slutet av september. Samtalet landade

FOTO: GETTY

Efter ramavtal – ett nationellt bibliotek för e-böcker?

i enighet om att svaret på rubrikfrågan är ”ja”.

– Det finns en längtan efter en total lösning, något nationellt och sammanhållet, sa Miriam Säfström, enhetschef för metadata och stödsystem på Kungliga biblioteket.

Jesper Klein, innovationschef på Myndigheten för tillgängliga medier som skrev ett kapitel om folkbiblioteken och den digitala bokmarknaden i den nyligen utgivna om-

världsrapporten, framhöll behovet av en fungerande teknisk plattform och vikten av att forcera upphovsrättsliga hinder.

Forceras dessa hinder så väntar en ”Gutenberg-revolution på steroider”, som Klein uttryckte det med ord lånade från New Yorks bibliotekschef Tony Marx.

Han skissade upp en bild av att denna revolution kan ta avstamp i en biblioteksägd marknadsplats där kommersiella aktörer erbjuder sina tjänster.

– Användarna kommer antagligen att behöva välja vilken app eller vilken webbkatalog de föredrar att använda. Sådana modeller är på väg att utvecklas i flera andra länder, sa han vid samtalet där även Maria Jacobsson, SKL, och Per Helin, Publit, deltog.

Marita Lohmander säger att hon tar med sig tankarna om ett nationellt e-bibliotek till framtida diskussioner.

– I nästa steg får vi göra något annat, vi får se var vi hamnar och vem som agerar. Under tiden måste biblioteken ha böcker, de kan inte vänta. ■

Marita Lohmander.
FOTO: JINI SOFIA

Stort intresse för att utveckla utvecklandet

HUR SKA FOLK som inte använder biblioteket lockas dit? Det ska kommunerna i projektet *Mer för fler* ta reda på.

Många kommuner jobbar med att utveckla sin kulturverksamhet för att nå nya grupper. Men själva verksamhetsutvecklingen behöver i sin tur utvecklas och bli mer användardriven, det berättar Jenny Poncin. Hon är utvecklingssekreterare och verksamhetsstrateg på Svensk biblioteksförning, som driver projektet *Mer för fler* tillsammans med Kulturskolerådet och Sveriges kommuner och landsting, SKL.

– I stället för att vi internt säger att åh, det här skulle vi vilja göra eller det här tror vi att barnen behöver, så ska biblioteken och kulturskolorna gå ut till lokalbefolkningen och ta reda på vilka behov som finns. Och

för det finns det verktyg, säger hon.

Verktöget heter tjänstedesign och består av sex steg, bland annat att undersöka användarnas behov och sedan testa nya idéer tillsammans med dem. Arbetet pågår i nio månader och i projektet ingår tre utbildningsträffar, en egen coach till varje kommun och tillgång till en digital verktygslåda.

Trots avgiften på 50 000 kronor har intresset varit stort. I stället för en projektgrupp, som planerat, deltar nu tre grupper med totalt 32 kommuner. Maria Jacobsson, kulturexpert på SKL, har mött flera nyfikna bibliotekarier.

– De är intresserade av att få redskapen, det här med tjänstedesign är nytt för många, säger hon.

Projektet startade den 25 oktober. ■

TEXT JENNIE AQUILONIUS

KB kritiserar föråldrad lag

KUNGLIGA BIBLIOTEKET VARNAR för att dagens plikttagstiftning är för gammal.

– Det här är ingenting som kan vänta, säger Lars Ilshammar, biträdande riksbibliotekarie.

Alla böcker, tidningar, radioprogram, tv-sändningar och musik med mera som ges ut i Sverige ska bevaras för framtida forskning. Det är poängen med plikttagstiftningen. Men lagstiftningen har blivit föråldrad, enligt rapporten ”Plikten under lupp!” från Kungliga biblioteket (KB).

Böcker som publiceras med on-demand-tjänster och samhällsdebatter som förs på bloggar och sociala medier bevaras inte.

– Det är en paradox att samhället skapar mer och mer information, men samtidigt samlas viktiga delar av den inte in. En sorts minnesförlust riskerar att uppstå.

Vidare kan det elektroniska material som faktiskt samlas in

endast nås från Kungliga biblioteket i Stockholm. Något som försvårar för forskare vid lärosäten i delar av landet.

I dag består plikttagstiftningen av två lagar. Kungliga biblioteket uppmanar regeringen att sammanföra lagarna till en.

– Vi ser redan att vi förlorar material. Vi skulle behöva ha den här lagstiftningen på plats i går, säger Lars Ilshammar. ■

TEXT MATILDA NILSSON

FOTO: GETTY

275

miljoner kronor föreslog regeringen i extra anslag till biblioteken i budgetpropositionen för 2018, som lämnades till riksdagen i september.

25 miljoner kronor går till Kungliga biblioteket för att 2018–2020 stödja ett digitalt kompetenslyft. 250 miljoner är vikta som ett extra anslag. Pengarna ska administreras av Kulturrådet men närmare riktlinjer kring villkoren för hur de ska spridas kommer inte förrän i december i myndighetens regleringsbrev för nästa år. ■ BBL

Nationellt Bibblix dröjer

ETT HUNDRATAL KOMMUNER har spontant anmält intresse för Bibblix, läsappen för 6–12-åringar som stadsbiblioteken i Stockholm och Malmö utvecklat med Katrineholm som testkommun.

– Vi har jobbat utifrån intentionen att vid årsskiftet erbjuda tjänsten till hela landet, men det går trögare än vi hoppats på, säger projektledaren Mikael Tuominen.

Det som krävs är en permanent huvudman. Samtal förs med Sveriges Kommuner och Landsting vars bolag Inera signalerat intresse för Bibblix. ■ BBL

Läsapp för barn lockar ett hundratal kommuner.

FOTO: GETTY

Samer och andra nationella minoriteter glöms bort i biblioteksplanerna.

FOTO: GETTY

Minoriteter glöms bort på biblioteken

Kunskapen om nationella minoriteter är låg i många kommuner, och i biblioteksplanerna syns de inte. Det visar en färsk studie från KB.

Kungliga biblioteket har tittat på hur frågan om nationella minoriteter hanteras i

39 kommunala och åtta regionala biblioteksplaner. Trots att nationella minoriteter beskrivs som en prioriterad grupp i bibliotekslagen visar studien att de är bortglömda i verksamheterna. I en tredjedel av planerna syns de inte alls. Bara i ett mycket litet antal nämns också språklagen och lagen om nationella minoriteter.

I 18 av de granskade planerna

saknades det mål vad gäller nationella minoriteter, och ytterligare 13 stycken hade enbart kortfattade och ospecificerade mål.

– Många av planerna visar att det finns en bristande kunskap om minoritetspolitiken. I rubriksättningarna kan man till exempel klumpa ihop nyanlända med nationella minoriteter som sedan hundratals år hör

till Sverige och Sveriges historia. Det är ju två olika målsättningar, där det ena handlar om integration och kulturell förståelse, och det andra om att värna och revitalisera, säger Elisabet Rundqvist, handläggare på KB.

Till jul ska KB ha gått igenom samtliga biblioteksplaner som har skrivits efter den nya bibliotekslagen 2014. I samband med det släpps en rapport som visar goda exempel på hur folkbibliotek jobbar med nationella minoriteter. ■

TEXT MAX BYSTRÖM

Elisabet Rundqvist.
FOTO: PRIVAT

BIBLIOTEKEN OCH GDPR

Vad blir bibliotekens ansvar, vad måste personalen känna till och hur påverkas det dagliga arbetet? Vilken ny typ av frågor kan bibliotekspersonalen tänkas behöva svara på?

På den här halvdagskursen får du svar på många frågor vad gäller biblioteken och bibliotekspersonalens roll i samband med att den nya dataskyddsförordningen GDPR träder i kraft i maj 2018.

Läs mer och anmäl dig på:

<http://www.axiell.se/kurs-biblioteken-och-gdpr/>

VI HAR NYTT JOBB

THOMAS WIKING

Är ny barnbibliotekarie i Markaryd. Avslutade sina studier i Växjö 2007 och har jobbat i Osby i tio år, först som skolbibliotekarie och sedan som ansvarig för barnavdelningen.

"Jag vill bredda begreppet läsning och tror att biblioteket och dess utbud är så mycket mer än bara böcker även om det är en stabil grund att stå på."

EMMA WAHLBERG

Har projektanställts som skolbibliotekarie i Markaryd till nästa sommar – tidigare har det inte funnits någon utbildad skolbibliotekarie i kommunen. Hon är verksam på samtliga skolor och en stor del av arbetstiden håller hon lektioner om källkritik och informationssökning. Emma tog examen från biblioteks- och informationsvetenskapsprogrammet vid högskolan i Borås i juni. ■

Har du bytt jobb?
Skicka ett mejl till
Biblioteksbladet och
berätta: bbl@a4.se

Förtydligande

I ANSLUTNING TILL förra numrets artikel om Johan Hirschfeldt framstod det som att tv-journalisten Jan Josefsson använt begreppet "bokbål" i sitt Sommarprogram när han beskrev Botkyrka biblioteks gallring av böcker. Formuleringen som användes var istället: "böckerna går till sophanteringen och bränns." ■ **BBL**

Beslut om upphovsrättsdirektivet fattas i vinter. Det väcker oro på biblioteken i EU.

FOTO: GETTY

Oro för nya regler om upphovsrätt

Innan jul ska EU-parlamentet ta ställning till det nya upphovsrättsdirektiv som kommissionen har tagit fram. Som förslaget ser ut nu kan det skapa problem för biblioteken.

Bland de europeiska biblioteken vädras nu oro för vilka konsekvenser de nya reglerna kommer att få. Som förslaget ser ut i dagsläget finns det undantag från upphovsrättsreglerna vad gäller till exempel datautvinning, men dessa begränsas till forskning och forskningsinstitutioner och kommer inte att gälla biblioteken.

– Vi tycker att det är bra att det finns undantag från upphovsrättsreglerna, men som det är formulerat nu är de här undantagen för snäva. Biblioteken ska underlätta tillgång till information och kunskap, och biblioteken är till för att stödja forskning, säger Katarina Wiberg, forsknings-

och utvecklingssekreterare på Svensk Biblioteksförning.

På fyra punkter har Svensk biblioteksförning ifrågasatt EU-kommissionens förslag. Utöver reglerna för datautvinning har man bland annat synpunkter på hur upphovsrättsskyddat material får användas i undervisningssyfte, där biblioteken inte heller ingår i de som undantas från reglerna. **Vad kommer förslaget innebära för biblioteken om det går igenom i den här formen?**

– Med de här reglerna måste man vara mer försiktig hur man hanterar upphovsrättsskyddat material, vilket är olyckligt eftersom biblioteken skulle kunna dra nytta av ett gemensamt regelverk som främjar det digitala samhälle vi lever i idag. Behovet av att höja kompetensen kring upphovsrättsliga frågor kommer att bli allt viktigare.

I november eller december tar EU-parlamentet ställning till det förslag som EU-kommissionens utskott för rättsliga frågor, Juri, har tagit fram. ■

TEXT MAX BYSTRÖM

Berit Viklund är serietecknare och biblioteksassistent på biblioteket i Handen. Hon debuterade tidigare i år med boken *Kaninhålet*.

MÅNADENS SERIE AV BERIT VIKLUND

ANNONS

VAD SÄGER BARNEN?

Är en bok om konsten att intervjua och samtala med barn. Hur skapar man tillit, hur förbereder man sig, har barn yttrandefrihet, vilken lagstiftning gäller? Men den handlar också om hur vuxenvärlden ser på och bemöter barn.

Ylva Mårtens, författaren, är en prisbelönt journalist som startade radio-programmen *Barnen* och *Barnens Romanpris*. Ylva håller regelbundet föredrag och workshops för bland annat lärare, vårdpersonal och kulturarbetare.

LÄS MER PÅ:

www.ylvamartens.se

Fakta, fantasi och magi

Boka mig för författarbesök!

Exempel på teman:

- Författardrömmar
läs, skriv och berätta
- Skriva historiskt för barn
balans mellan fakta och fiktion
- Berättelsens kraft
nyfikenhet, fantasi och magi

Gunilla Granbom är examinerad språkkonsult i svenska och författare till bokserien *Hemligheten i Haga*, en äventyrlig tidsresa för barn, 7-12 år, Idus förlag.

Medlem i Författarcentrum
författarcentrum.se
concisio.se | info@concisio.se

Facebook: Gunilla Granbom, författare | Instagram: @hemlighetenihaga
idusforlag.se

Nya låneregler efter kritik mot register

Lånereglerna i Karlstad görs om sedan avslöjandet om att personer med romska och rumänska namn får en särskild kod i bibliotekets register. Bibliotekets chef fortsätter dock förneka kodens existens. **TEXT** MAX BYSTRÖM

Beslutet om nya låneregler i Karlstad har klubbats i kultur- och fritidsnämnden, och efter att ha passerat kommunfullmäktige väntas reglerna träda i kraft i december. Det skulle kunna markera slutet på en lång och snarig historia som började 2015 när en särskild kod började användas för EU-migranter i stadsbibliotekets låntagarregister.

Till skillnad från andra personer som saknade fast adress fick de som registrerades med den särskilda koden inte låna hem böcker. Redan när detta började praktiseras väcktes frågor om registreringen internt. Men enligt Biblioteksbladets uppgiftslämnare sattes då locket på från biblioteksledningen.

Ungefär två år senare, i juni i år, briserade historien i en artikel i Dagens Nyheter. Bibliotekschefen Åsa Hansen förnekade då i Biblioteksbladet att det skulle finnas något särskilt register över EU-migranter.

– Vinklingen är felaktig och jag vet inte vilket material som de har. Tolkningen att namnen i materialet är romska namn är den tolkning som journalisten har gjort, sa hon då.

BIBLIOTEKSBLADET HAR tillgång till ett utdrag från låntagarregistret, som visar att personer med romska och rumänska namn har fått den särskilda koden. Enligt uppgifter ska koderna fortfarande vara i bruk vid biblioteket.

EU-migranterna ska inte heller få ha valt egna pinkoder till sina låne-

Detta har hänt

- Interna reaktioner 2015 när en särskild kod börjar användas för EU-migranter i stadsbibliotekets låntagarregister.
- I juni i år skriver Dagens Nyheter om registret. Bibliotekschefen förnekar att det endast gäller EU-migranter.
- Biblioteket JO-anmäls, men ärendet tas inte upp. En JK-anmälan apropå bibliotekschefens upprepade frågor om DN:s källa, leder dock till förundersökning.
- Med anledning av rapporteringen har kommunens jurister sett över lånereglerna. Ändringarna väntas träda i kraft i december.

Låneregler orsakar spänningar på Karlstads bibliotek.

kort, utan koder som finns lagrade hos personalen.

Efter DN:s avslöjande ska personalens frågeställningar om registret ha mötts med tystnad från chefshåll, vilket har skapat spänningar på arbetsplatsen. Personalen har också uppmanats att inte tala med journalister.

Både anställda och personer i ledande ställning ska ha känt sig trängda. En person har också sagt upp sig med anledning av den uppkomna situationen.

BIBLIOTEKET HAR OCKSÅ JO-anmälts, men JO valde att inte gå vidare med ärendet. Bibliotekschef Åsa Hansen anmäldes också till JK då hon i en intervju med DN upprepade gånger frågade vilken källa tidningen hade.

Förundersökningen om misstänkt brott mot efterforskningsförbudet pågår fortfarande.

Under hösten mejlade någon registret anonymt till kommunpolitiker och biblioteksanställda.

– Det har varit någon som vill påvisa hur det ser ut. Vi har inte tolkat det som att det har varit ett register över romer, vilket har gjorts gällande i medierna. Man har dock haft lite olika koder och beteckningar som har styrt vilken typ av lånekort man får. Det är jätteviktigt att man nu ser över lånereglerna så att det är tydligt att bibliotekets tjänster är tillgängliga på lika villkor för alla, säger Maria Wågemo (S), vice ordförande i kultur- och fritidsnämnden.

Med anledning av DN:s rapportering har kommunens jurister också tittat på lånereglerna och tagit fram det nya förslag till regler som väntas träda i kraft i december. Bland annat förtydligas det att alla som kan uppvisa fotolegitimation ska ha rätt att få lånekort.

– Eftersom det blossade upp en diskussion i media kring det här så vill vi försäkra oss om att vi jobbar enligt lagen. Även om det inte finns något som säger att vi handlat utanför lagen så är det viktigt att det inte finns någon osäkerhet på det området, säger Johanna Larsson (M), ordförande i Kultur- och fritidsnämnden.

OM DE NYA REGLERNA kommer att få några konkreta konsekvenser för låntagarregistret är oklart. Och när Biblioteksbladet ställer den frågan till bibliotekschef Åsa Hansen menar hon fortfarande att det inte finns någon särskild kod för EU-migranter.

– Det fanns ingen kod, det där stämmer inte, det har inte funnits någon sådan kod, säger hon.

Men jag har ett utdrag av låntagarregistret.

– Det är ingen kod som säger vari-

från personen kommer. Jag vet inte hur man kopplat ihop det där, men det stämmer inte.

Åsa Hansen ber sedan att få återkomma med svar på Biblioteksbladets frågor via mejl och avslutar samtalet.

I ett mejl frågar Biblioteksbladet vad som är syftet med den kod som ska ha använts för EU-migranter, varför koden fortfarande finns kvar i låntagarregistret och om det finns några planer på att ta bort den. Vi frågar också om de nya reglerna innebär att alla som får ett lånekort ska kunna låna hem medier från biblioteket på lika villkor.

Men Åsa Hansen svarar inte på frågorna.

”JO lade ner anmälan mot Kultur- och fritidsförvaltningen, Karlstads stadsbibliotek. De fann av det som kommit fram ingen anledning till ytterligare åtgärd”, skriver hon i sitt svar. ■

ULLGRENHISTORIA

JAG ÄR FÖRFATTARE och docent i historia vid Lunds universitet och driver även företaget Ullgrenshistoria samt har skrivit tio populärhistoriska böcker med fokus på stormaktstiden, kulturhistoria, krig, historiska personligheter, frimurare och herrgårds-spöken.

En makalös historia – Magnus Gabriel De la Gardies uppgång och fall, Norstedts förlag, nominerades till årets bok om svensk historia 2015.

ULLGRENHISTORIA håller föredrag utifrån de angivna temana. Bland kunderna finns bland annat Svenska bok- och biblioteksmässan, Svenska kyrkan, Sveriges ambassad, Dunkers kulturhus, NK bokhandel, Kulturen i Lund, Nordea, Höganäs bibliotek och Historiska Museet i Stockholm.

peter@ullgrenshistoria.se

www.ullgrenshistoria.se

Författaren – en omistlig tidning för dig som skriver och översätter professionellt.

Författaren bevakar bokbranschen nyheter plus heta debatter, person-nytt, stipendier, juridiska frågor och det fria ordet. Allt du behöver veta, helt enkelt. Missa inte ett nummer! Läs mer på www.forfattaren.se

Med Lisa Bjurwald som ny chefredaktör.

författaren.

Tidskriften ges ut av Sveriges Författarförbund.

Vill ni ha **Dagens Arbete** gratis till ert bibliotek?

Dagens Arbete vill berätta, beröra, bilda och befria till engagemang.

*Helle Klein,
chefredaktör*

Vi är industriarbetarnas tidning som satsar på

- Granskande journalistik
- Berättande reportage
- Högklassiga bildreportage
- Namnkunliga krönikörer
- Intressanta personporträtt
- Serier och satir

Beställ Dagens Arbete till ditt bibliotek!

Få 10 nummer under ett år **helt utan kostnad.**

Skicka anmälan till stina.nilsson@da.se eller ring 08-786 03 01.

Dagens Arbete är en medlemstidning för fackförbunden IF Metall, GS och Pappers. Vi kommer ut med tio nummer per år och har en upplaga nära 400 000 exemplar. Dagens Arbete syns och hörs i samhällsdebatten.

DAGENS ARBETE

TEMA *Bibliotek till salu*

Snart drivs alla Nackas sex bibliotek privat.
För Axiell, som ska driva tre av dem, blir de skyltfönster
att visa upp för Sverige och resten av världen.

I Nacka är privat idealet [s 14]

Här planeras privatisering [s 18]

Axiell – stor vill bli större [s 20]

I Nacka är privat idealet

Om drygt ett år kan Nackas alla bibliotek drivas privat. Ett steg i rätt riktning, enligt kommunens ledande politiker. Men beslutet handlar mer om ideologi än om ekonomi.

TEXT
JOHANNA KVARNSSELL
ILLUSTRATION
TEAM HAWAII

”DET VIKTIGASTE ÄR inte att det ska bli billigare, vi vill driva fram bättre kvalitet men med samma pengar, säger Hans Peters (C), ordförande i kulturnämnden i Nacka. Historien om Nacka kommun och privatisering av biblioteken har över ett decennium på nacken. Kommunen har styrts av borgerliga partier sedan 1971 och på många plan varit föregångare när det gäller privatisering av kommunala verksamheter. Men frågan om bibliotek på entreprenad blev först aktuell på initiativ från bibliotekspersonalen själva.

2005 ville personalen på det då ganska nyöppnade biblioteket i kulturhuset Dieselverkstaden prova att sköta driften på egen hand. Politikerna var positiva. Under de första åren gjordes det i form av ett personalkooperativ på uppdrag av kommunen. Men efter att kommunens revisorer påpekat att verksamheten antingen måste upphandlas eller återgå i kommunal regi, bestämde sig politikerna för att löpa linan ut. Kanske hade inte det skett om inte försöket med personaldrift slagit så väl ut.

– Det är möjligt att det inte hade blivit så annars. Men det visade sig att de drev det här biblioteket på ett alldeles utmärkt sätt, säger Hans Peters.

När upphandlingen av Nackas bibliotek klubbades 2010 blev det ramaskri på många

håll. Sveriges författarförbund samlade 4000 namn på en protestlista och på kultursidorna gick debattens vågor höga. Även många Nackabor protesterade mot beslutet.

– Det var många som missförstod oss i början. Det talades om att vi skulle minska öppettiderna och bara ha pocketböcker och bästsäljare på hyllorna. Delvis tror jag det kom ur en konservativ inställning hos många om att biblioteken ska vara kommunala, säger Hans Peters.

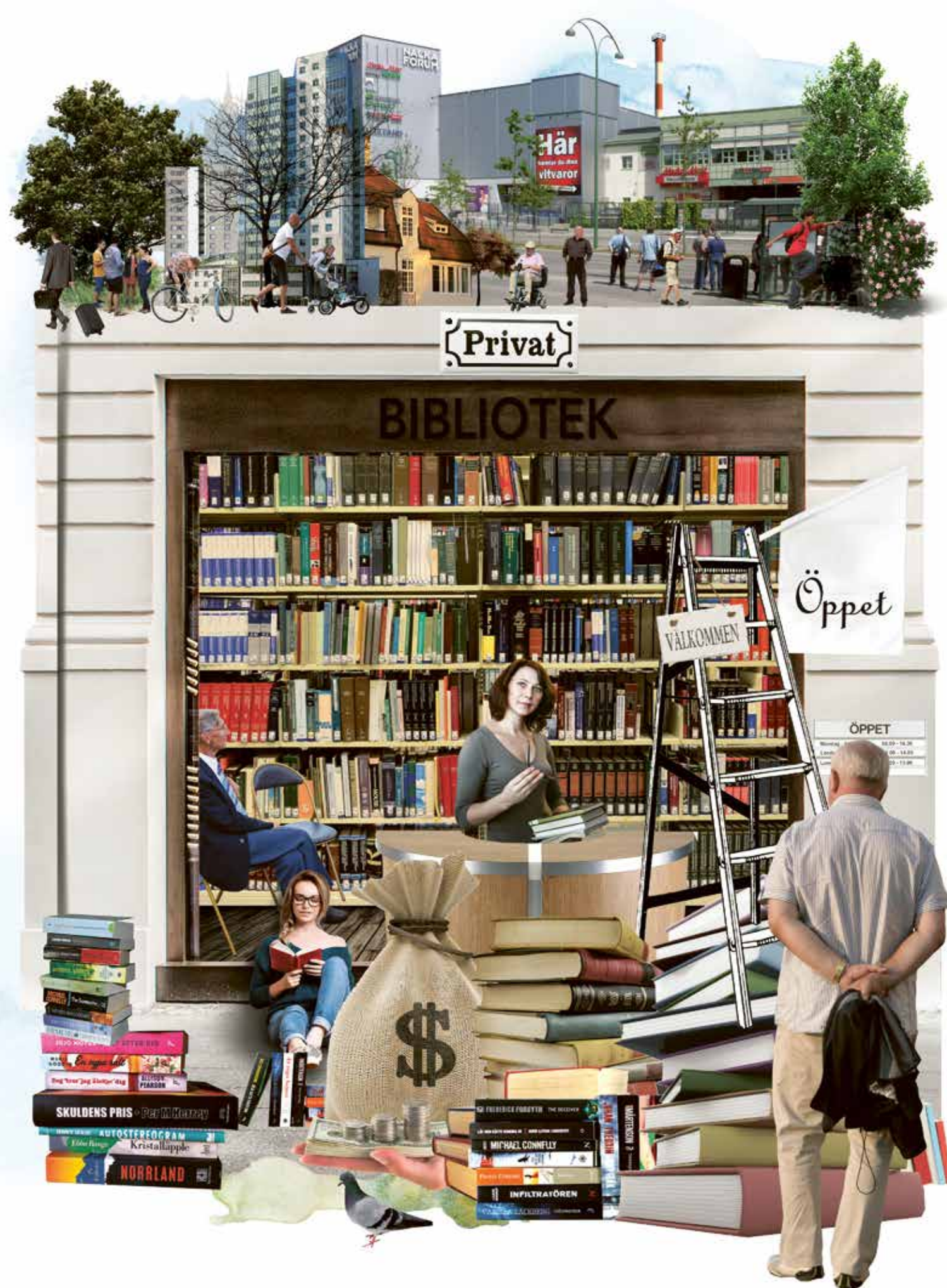
2012 var upphandlingen klar. Tre bibliotek blev kvar i kommunal drift och tre hamnade från 2013 under paraplyet Dieselverkstaden, fortfarande personaldrivet men nu i aktiebolagsform.

Efter fyra år med den nya driftsformen är snart nästa upphandling klar. Dieselverkstaden får fortsätta driva tre bibliotek, medan företaget Axiell har tilldelats driften av de tre som fram tills nu varit kommunala.

Axiells tilldelningsbeslut har dock överklagats.

Personalen på de kommunala biblioteken kommer att bli anställda hos den nya entreprenören. Vill de inte följa med prövas de mot andra lediga jobb inom kommunen.

Hans Peters tycker sig se att kritiken har svalnat något. Men många är fortfarande emot upphandlingen. Inte minst den politiska oppositionen i Nacka. Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Miljöpartiet men också Liberalerna, har reserverat sig mot beslutet.

Liberalerna med argument om att biblioteken har en starkare koppling till det demokratiska samhället än till exempel simhallar och helt enkelt inte bör läggas ut på entreprenad.

Biblioteksbladet har talat med flera av dem som i dag arbetar på de kommunala biblioteken. Men ingen av dem vill kommentera upphandlingen eftersom tilldelningsbeslutet är överklagat.

Helena Torsslow Nelander var bibliotekschef för alla de tre kommunala biblioteken, Fisksätra, Nacka Forum och Orminge fram till årsskiftet då hon gick i pension. Hon tycker sig se att även personalen har vant sig vid tanken på privat drift under de år som gått.

– Man har ju gradvis anpassat sig till läget, även om man har haft olika åsikter, privat och ideologiskt, säger hon.

Under de fyra senaste åren har personalen på de kommunalt drivna biblioteken kunnat studera skillnaderna i förutsättningar hos det privata alternativet.

– Vi har ju levt med att ”konkurrera” med dem. Och har faktiskt sett att de klarat sig lite bättre just för att de inte är kommunala. Vi har inte varit lika fria som dem utan måste gå genom kommunens upphandling och är med och betalar en massa overheadkostnader som vi inte kan påverka. De pengarna får ju de privata behålla. De har kunnat välja själva vad de vill lägga pengar på.

”Det finns andra aktörer som kan visa sig driva kommunens verksamhet på ett bättre eller effektivare sätt.”

En av anbudsgivarna i årets upphandling är precis som förra gången kommunen själv. I förra vändan fick man behålla driften av tre bibliotek. I år förlorade man helt. Men Helena Torsslow Nelander tycker inte att det är ett underbetyg för kommunens egen verksamhet.

– Jag tror inte man nedvärderar bibliotekets arbete. Däremot är ju Nacka kommun väldigt pigg på att lägga ut verksamheter och vill inte driva själva. Så det är en logisk följd av politiken, att samtliga bibliotek läggs ut i privat regi.

Hans Peters:

– Det är klart att det finns ett ideologiskt tänk bakom det här. Vi tror att det finns andra aktörer som kan visa sig driva kommunens verksamhet på ett bättre eller effektivare sätt.

– Jag hoppas att de nya entreprenörerna kan hitta andra metoder för att nå nackaborna. Kanske skapa intressantare program, och ta fram andra aktiviteter som man inte har tänkt på tidigare.

Inför årets upphandling gjordes flera utvärderingar av Nackas biblioteksverksamhet. Mest intressant är kanske den som tittade på skillnader mellan de privat drivna och de kommunalt drivna biblioteken. I stort sett fann man ingen skillnad i verksamhetens kvalitet.

Men Hans Peters tror att det är för tidigt för att dra några slutsatser.

– Jag tror att man behöver längre tid på sig för att mejsla ut linjer i det här.

Och om det visar sig att skillnaderna fortsätter vara små?

– Då får man ta ställning till det då. ■

Äre först med bibliotek på entreprenad

Nacka är pionjärer men inte först. Den kommun som först lade ut biblioteket på entreprenad var Äre. Ett försök som slutade i konkurs bara ett år senare.

1991 gjorde Äre kommun ett försök med att lägga ut biblioteksverksamheten på entreprenad. De var då först, både i Sverige och i hela Norden med att privatisera ett folkbibliotek.

Uppdraget gick till Nordisk biblioteksutveckling, NBU. Men efter mindre än ett år gick företaget i konkurs.

Efter konkursen lade bibliotekspersonalen ett bud på att driva verksamheten. De begärde en miljon kronor mer än vad den privata entreprenören fått för driften. Men Äre kommun beslutade till slut att ta tillbaka biblioteket i kommunal drift för att spara pengar.

Uppgradera dina besökare till VIP(p)-besökare

ANNONS

LOOK ME UP

Exklusiva, flexibla tidskriftsboxar...

Visa senaste tidskriften framtill i vippluckan, förvara tidigare nummer bakom luckan och placera på hyllplan eller vägg.

Finns i frostad och färgad akryl för olika hyllplansdjup.

WE
ARE
LIBRARY
PEOPLE®

Eurobib®
direct

www.eurobib.se
PART OF LAMMHLUTS DESIGN GROUP

BIBLIOTEKSBLADET GRANSKAR:

Privat på gång i fler kommuner

Bibliotek på entreprenad är sällsynt. Men hur länge till? Biblioteksbladets enkät visar att privatisering övervägs på flera håll i landet.

TEXT THORD ERIKSSON GRAFIK SANDRA JOHNSON

Av de 221 kommuner som har besvarat Biblioteksbladets enkät har 18 stycken gett svaret ”kanske” på frågan om huruvida någon del av folkbibliotekets verksamhet kommer att vara utlagd på en extern aktör inom tre år.

Ett av dessa svar kommer från Marcus Walldén (M), ordförande i kultur- och fritidsnämnden i Ljungby där filialen i det lilla samhället Lidhult drivs av kommunen men sedan några år är inrymd i en Ica-butik.

– Jag tycker att det är en smakfull lösning. Alternativet hade varit att inte ha något bibliotek alls där, säger han.

En annan kommun som skickar signaler om intresse för privat biblioteksdrift är Täby. Detta är knappast förvånande eftersom kommunen, precis som Nacka, fungerar som skyltfönster för borgerlig politik och följaktligen har konkurrensutsatt stora delar av den kommunala verksamheten.

– Vi har till och med konkurrensutsatt musikskolan, så privat drift av bibliotek skulle kännas som en naturlig fortsättning som komplement till den kommunala verksamheten, säger kulturnämndens ordförande Robert Stopp (L).

En poäng med privat drift skulle, enligt Robert Stopp, vara större möjligheter att samarbeta med hemelektronikföretag för att göra biblioteket till mer av en mötesplats.

När Täby kommun för något år sedan uppvaktades av ett företag med intresse av biblioteksdrift, var dock Robert Stopps borgerliga partikolleger mindre entusiastiska.

– Det var förvånande att de var så avoga. Om jag hade sagt att vi kommer att spara pengar så kanske det hade varit annorlunda. Men syftet är ju inte ekonomiskt, utan poängen är att hitta mångfald, säger han och fortsätter:

– Nu borde jag kanske puffa lite på dem och prata med Nacka och se hur de har gjort.

Robert Stopp har svarat tveklöst ”ja” på frågan om folkbibliotek kommer att drivas på entreprenad i Täbry om tre år.

Samma svar kommer från Nacka och Pajala medan Hällefors, den verkliga pionjären där all biblioteksverksamhet har drivits på entreprenad sedan början av 90-talet, något förvånande har svarat ”kanske”.

Enligt kommunstyrelsens ordförande Anna-helena Jernberg (S) beror inte svaret på några tveksamheter kring hur biblioteket drivs. Förklaringen är istället att entreprenören, en lokal bokhandel, också driver Hällefors turistbyrå och att det finns oklarheter kring vad som ska hända med det avtalet.

– Det har också med upphandlingen att göra. Om vi fortsätter med det här beror på hur det går med den i framtiden, säger hon.

Sedan i sensomras drivs biblioteksfilialen i Tärendö, en av glesbygdskommunen Pajalas 82 byar, av en ideell förening.

– Vi hade planer på att stänga skolan där, för det fanns bara 15 elever kvar. Då föreslog byborna att de kunde ta över skötseln av lokalerna och även ta hand om biblioteket, säger Evgeny Krakov, socialdemokratisk ordförande i kommunstyrelsens kultur- och utbildningsutskott.

De svarade ja

Nacka
Pajala
Täby

De svarade kanske

Bengtsfors
Bollnäs
Emmaboda
Halmstad
Helsingborg
Hällefors
Härjedalen
Härryda
Jönköping
Karlstad
Kävlinge
Laholm
Ljungby
Rättvik
Svalöv
Vimmerby
Ödeshög
Örebro

JA
1,5 % (3 st)

KANSKE
8 % (18 st)

Folkbibliotek på entreprenad inom tre år?

NEJ
90,5 % (199 st)

Om undersökningen: Biblioteksbladet skickade en enkät till kulturnämndens ordförande eller motsvarande, i samtliga 290 kommuner. 221 av har svarat, vilket innebär en svarsfrekvens på 76 procent.

Evgeny Krakov tror att liknande lösningar kommer att bli verklighet på fler håll.

– Vi måste samarbeta mer med den ideella sektorn i våra glesbygdskommuner, när det offentliga måste skära ner eller inte kan erbjuda tillräcklig service. Jag tror absolut att det här är en möjlig väg för framtiden.

VÄNSTERN DOMINERAR I Pajala – Socialdemokraterna och Vänsterpartiet fick tillsammans 65 procent av rösterna vid kommunvalet 2014. Men Evgeny Krakov påpekar att den politiska hållningen är pragmatisk och att en ansökan från ett privat företag om att driva bibliotek skulle tas i beaktande.

– Jag har i och för sig svårt att tro att ett företag skulle vara intresserat om syftet var att göra vinst. Men skulle en privat aktör gå in i syfte att upprätthålla servicenivån i ett sam-

hälle, så vore det nog inte omöjligt. Vi skulle pröva en sådan ansökan, säger han.

I Örebro drivs redan ungdomsbiblioteket Tegelbruket på entreprenad av en ideell förening. Samtidigt pågår samtal med ytterligare en förening om att ta över en annan filial, berättar kultur- och fritidsnämndens ordförande Behcet Barsom (Kd).

– Ideologiskt förväntas jag kanske säga att det är värt att prova att släppa in företag.

Behcet Barsom är dock skeptisk till att ta steget fullt ut och svarar, möjligen som en illustration av sin ambivalens, ”kanske” på frågan om bibliotek i kommunen kommer att drivas på entreprenad om tre år.

– Ska jag vara helt ärlig skulle jag vara väldigt skeptisk till att låta företag driva bibliotek, och jag skulle ha väldigt svårt att få stöd för det politiskt, säger han. ■

Axiells koncernchef
Joel Sommerfeldt på
huvudkontoret i Lund.

Störst vill bli större

Axiell är världsledande leverantör av tjänster för bibliotek, skolor och museer. Genom att driva bibliotek i Nacka tar företaget ett steg till. Dominanten vill växa sig dubbelt så stor.

Axiell har i det tysta vuxit till en internationell koncern med en vision om att bygga en digital plattform där museer, folk- och skolbibliotek möts. Genom plattformen ska kunderna världen över få tillgång till varandras innehåll – och samtidigt blåsa upp Axiells omsättning till den årliga miljard kronor som bolaget siktar på.

– Vi brukar säga att vi har museer här, med metadataobjekten, vi har biblioteken som förvaltar och distribuerar kunskap och lärande och läsande, och så har vi skolorna som konsumerar. Och då finns det en brygga mellan de här tre fundamenten i vårt samhälle. Det är det som vi försöker digitalisera och därigenom också förmedla på ett effektivt sätt, säger Axiells koncernchef Joel Sommerfeldt.

Frågan är hur Nacka passar in i den visionen?

– Det passar jättebra in. Men jag vill helst inte prata om det förrän upphandlingen är klar.

Joel Sommerfeldt svarar varken på generella frågor om att driva egna bibliotek, eller på frågor om de tre bibliotek i Nacka som bolaget kommer att driva från 1 januari 2019, om inte kommunens upphandling av någon anledning rivs upp.

Upphandlingen är starkt kritiserad från både höger och vänster och har överklagats av

TEXT MARIKA SIVERTSSON
THORD ERIKSSON
FOTO DANIEL NILSSON

ett annat av de företag som lämnade anbud. Årendet är vid Biblioteksbladets pressläggning ännu inte avgjort.

FOLKBIBLIOTEK I NORDEN och delar av Europa är Axiells största affärsområde. Joel Sommerfeldt är orolig över att biblioteken inte lyckas vara relevanta för den växande andelen konsumenter av digitala medier. Om biblioteken inte hinner med i en utveckling där privat mediekonsumtion blir allt mer tillgänglig, hotar det Axiells affärer.

– Men den konkurrens vi har i Sverige är i första hand att biblioteken inte uppfattas vara primära och berättigade. Det är vårt största hot och vår största utmaning. Vi måste ge konsumenterna samma möjligheter att konsumera från biblioteken som från det privata, konstaterar han.

AXIELL HAR BEHOV AV att snabba på bibliotekens utveckling i den digitala världen. Enligt anbudet för upphandlingen i Nacka har Axiell en vision om att biblioteken i Nacka blir en ”kraftfull resurs i lokalsamhället”. Företaget vill sammanföra det fysiska och det digitala, öka bibliotekens digitala ambitioner och samtidigt ta in lokalsamhällets aktörer i biblioteken: ”Vi ser detta som möjligt och i stadd utveckling, dock i en takt som vi upplever för långsam för att stärka folkbibliotekens överlevnad och potential”, heter det i anbudet.

I utfästelserna ingår att etablera ett ny-

Axiell

- Har 26 kontor samt kunder i 55 länder.
- **Omsättning 2016:** 511 miljoner kronor.
- **Vinst 2016:** 23 miljoner kronor.
- **Antal anställda:** 320.

Axiells ledningsgrupp har möte. Från vänster Eva Houltzen, vd Axiell Media, Adam Schatz, vd Axiell ALM samt Oskar Bergenudd, controller samt koncernchefen Joel Sommerfeldt.

Det här är Axiell

● **Axiell Public Library** där Axiell Sverige samt Norge, Danmark, Finland, Frankrike, Tyskland och Storbritannien ingår. 3000 folkbibliotek är kunder.

Produkter: Verktöget för det digitala biblioteket, *Axiell Arena*, används i hela affärsområdet samt av mer än hälften av biblioteken i Sverige.

Bibliotekssystemet *Book-IT* finns på mer än hälften av alla folkbibliotek i Sverige. Även bibliotekssystemet *Libra.se* är Axiells produkt.

E-hub, som gör det möjligt att låna från olika e-medialeverantörer utan att lämna bibliotekets webbplats.

Axiell Meröppet som automatiskt sköter öppning, stängning och övervakning av biblioteket.

Den senaste stora lanseringen är det molnbaserade bibliotekssystemet *Quria*, som Drammen i Norge började använda i september. *Quria* är en del av Axiells satsning på en integrerad plattform för bibliotek, museer och arkiv. Den kommer att lanseras i fler länder, troligen med start i England och Tyskland där de senaste av Axiells förvärv finns.

● **Axiell Media** är med *Elib* ledande i Norden för distribution av e-böcker och ljudböcker. I Sverige använder

97 procent av biblioteken *Elib*. Nyligen släpptes ljudboksappen *Biblio* för lyssning på lånade ljudböcker.

● **Axiell ALM** levererar it-lösningar för arkiv och museum. Den digitala plattformen *Axiell Collections* och ett antal system används av 3400 institutioner i 55 länder. De största marknaderna är Kanada, USA, Mellanöstern, England och Australien. Axiell har även verksamhet i bland annat Qatar, Abu Dhabi och Israel.

● **Axiell Education** finns i Norden, främst i Sverige och Norge, med det molnbaserade skolbibliotekssystemet *Welib*.

tänkande kring samspelet mellan fysiskt och digitalt rum, samt att etablera en lokal digital plattform – den digitala tredje platsen.

Joel Sommerfeldt är inte bara otålig i fråga om bibliotekens förändringstakt, han skulle också gärna se att Axiells egen systemutveckling fick gå fortare. Företagets kunder är offentligt finansierade och tillsammans med affärens art – att sälja system som innebär stora investeringar och som inte byts ut i en handvändning – ger det en stabil grund för utveckling.

Men tryggheten har ett pris.

– Vi har långa kundrelationer; det är både bra och dåligt. Ibland skulle man vilja förändra saker och ting snabbare, men å andra sidan tillåter inte kunderna det, säger Joel Sommerfeldt.

MED 511 MILJONER kronor i omsättning under 2016 har Axiell nått halvvägs till målet om miljardomsättning. Det är Joel Sommerfeldt som har drivit på Axiell Groups snabba expansion utomlands, bolaget har numera verksamhet i 55 länder.

Den 57-årige koncernchefen hade gjort karriär inom tillverkningsindustrin när han strax

efter millennieskiftet blev vd för Bibliotekstjänst/BTJ.

Han kom in i Axiells styrelse när BTJ System såldes dit. Med det förvärvet blev Axiell stora på den svenska marknaden och kunde också börja sin internationella resa. Företag köptes i Danmark, i Finland och i England.

Efter flera år i styrelsen i olika delar av

Axiell klev Sommerfeldt in som VD för moderbolaget Axiell Group 2011. Omsättningen hade stått still tre år i rad, samtidigt som bolaget aktivt sökte företag att köpa utanför Norden.

Med sig hade han en strategi för hur det då hu-

vudsakligen nordiska biblioteksbolaget skulle växa globalt. Främst har Axiell Group vuxit på affärsområdet ALM, den marknad där lösningar för digitalisering av arkiv och museer finns. Även specialbibliotek ingår.

Frågor om Nacka eller privat biblioteksdrift generellt besvarar han alltså inte, men Joel Sommerfeldt har däremot inget emot att berätta hur han ser på Axiells fortsatta verksamhet i Sverige.

Den svenska marknaden är själva kärnan i Axiells affärsområde Public Library. Här har

”Det kommer projekt framöver där vi försöker knyta ihop museer, skola och bibliotek för att digitalisera.”

Vägen till Nacka

1989 Axiell Teknik AB bildas.

2001 Företaget köper BTJ System AB.

2008 90 procent av folkbiblioteken i Norden använder någon av Axiells produkter.

2009 Veberöds bibliotek i Lund är först i Sverige med att använda Meröppet.

2011 Har över 2000 kunder inom biblioteksområdet och räknas som världens största leverantör av bibliotekssystem för folkbibliotek.

bolagets funnits sedan 80-talet och det är här den starkaste dominansen och de längsta relationerna finns. Konkurrensen kommer framför allt från norskägda Bibliotekscentrum som i dagsläget har avtal med 57 svenska kommuner om bibliotekssystemet Mikromarc.

– Grunden för hela vår existens är att jobba nära kund, att utvecklas tillsammans med kund.

Joel Sommerfeldt målar upp en bild som kan tolkas som en föraning om fler långtgående engagemang som det i Nacka, eller åtminstone fler täta samarbeten med offentliga aktörer.

– Jag tror att vi i större utsträckning kommer att jobba tillsammans med kommuner, städer eller konsortier som går ihop för att skapa ännu effektivare lösningar. Det kommer projekt framöver där vi försöker knyta ihop museer, skola och bibliotek för att digitalisera.

Han framhåller Stockholm som ett ”prakt-exempel” där mycket kultur finns tillgängligt.

– Det går faktiskt att digitalisera det och distribuera det till skolor och till oss som bor i städerna på ett effektivare sätt. Och skapa en ännu större upplevelse när man väl går till museet. ■

Varför vill ett dominerande it-företag driva bibliotek?

Axiell svarar inte på frågan. Biblioteksbladet ställer den istället till en ekonomiprofessor som forskar om konkurrens och upphandling.

Mats Bergman.

Från och med 2019 kommer Axiell att driva tre av Nackas sex bibliotek. Vad lockar med att kontrollera hela kedjan fram till direktkontakt med låntagarna?

Axiells koncernchef Joel Sommerfeldt svarar varken på den frågan eller något annat som handlar om Nacka och att driva bibliotek. Biblioteksbladet vänder sig i stället till Mats Bergman, professor i nationalekonomi på Södertörns Högskola som bland annat forskar om konkurrens, offentlig upphandling och konkurrensutsättning av välfärds-tjänster.

Han konstaterar att det är naturligt för ett bolag med stark dominans att vilja vara sin egen slutkund.

– Det brukar handla om produktutveckling. Men det kan i förlängningen också handla om att man vill låsa in en myndighet i de egna systemen – det är en guldsits, efter några år kan man höja priset. Man kan jämföra med Visma som i stort sett har monopol på offentliga upphandlingar. Eller med Aggressors redovisningssystem för den offentliga sektorn, säger han.

Mats Bergman ser också möjligheten att Axiell vill öppna den svenska marknaden för privat drift av folkbibliotek med hjälp av biblioteken i Nacka. Han har noga följt kommuns roll i privatiseringen av välfärdstjänster – Nacka var först i landet med upphandlad privat barnomsorg och bland de allra första med privat äldreomsorg.

– Det kan hända att Axiell ser framför sig vad ett bibliotek kommer att vara om tio år – att de vill driva några bibliotek för att utveckla dem och ha dem som referensobjekt. Det är spekulation, förstås. Vi får se vart de är på väg. ■

ANNONS

FÖRINTELSENS MINNESDAG

Inför 27 januari 2018, Förintelsens minnesdag, tar vi fram en utskrivbar miniutställning som du kan ladda ner och sätta upp på t.ex. ditt bibliotek eller din skola. Utställningen är tillgänglig från och med november och kommer att handla om folkmordskonventionen som antogs av FN för 70 år sedan.

Författaren och journalisten Elisabeth Åsbrink har skrivit en krönika med koppling till temat. Den kan du också ladda ner och sätta upp tillsammans med miniutställningen.

På vår webbplats i minnesdagskalendariet kan du lägga upp information om vad som händer på ditt bibliotek, din skola, kommun eller förening. Kalendariet är öppet från och med november.

Foto: Eva Tedesjö

UTSKRIVBARA MINIUTSTÄLLNINGAR

På vår webbplats erbjuder vi flera miniutställningar på olika teman med koppling till Förintelsen. De kan du ladda ner gratis. Formatet är A4-A3 och omfattningen mellan 10–14 blad.

Till varje miniutställning har vi valt ut lämpliga pedagogiska övningar som passar elever från årskurs 9 till gymnasiet. Vill du fördjupa dig så hittar du också faktatext, film och vittnesmål att komplettera med på vår webbplats.

Läs mer och ladda ner på www.levandehistoria.se/utställningar

VI ARBETAR FÖR DEMOKRATI OCH ALLA MÄNNISKORS LIKA VÄRDE.
MED LÄRDOMAR FRÅN FÖRINTELSEN.

www.levandehistoria.se

2014 Köper KE Software i Melbourne och blir världsledande inom it-system för arkiv och museer. Köper också Alvera AB i Umeå som ska bidra till att utveckla tjänsterna till skolbibliotek.

2015 Köper Elib AB och blir dominerande leverantör av e-media till biblioteken.

2016 Axiell Frankrike skapas i och med köp av bolaget Mobydoc. Går in på biblioteksmarknaden i Tyskland med köpet av BiBer.

2017 Köper resterande aktier i det som tidigare var Elib, numera Axiell Media, av Bonnierför-lagen, Norstedts, Natur & Kultur och Piratför-laget. Vinner upphandlingen av tre bibliotek i Nacka.

Ny mittpunkt i gammal skola

Arkitektur- och samhällsbyggnadsbiblioteket på Chalmers har gått från nedläggningshotat till fullsatt. Det nya är fler studieplatser, längre öppettider och en mer central plats i byggnaden.

TEXT JOHANNA KVARNSSELL

Det har varit folk här från morgon till kväll från dag ett, säger Sara Nässén, bibliotekarie som har arbetat på biblioteket under hela ombyggnadsprocessen.

Det nya biblioteket öppnade i september och är specialiserat inom arkitektur och samhällsbyggnad. Lokalerna ligger på entréplan i det som nu är en gemensam byggnad för arkitekter och ingenjörer inom bygg- och miljöteknik.

Föregångaren hette Arkitekturbiblioteket och låg längre in i samma byggnad. Biblioteket var bara öppet på eftermiddagar, och två bibliotekarier delade på drygt en tjänst. Under flera år var biblioteket nedläggningshotat.

– Det var ett gammal charmigt bibliotek innan men inte så praktiskt och med få studieplatser, säger Sara Nässén.

2016 påbörjades arbetet med att bygga om arkitekturskolan till ett gemensamt hus för både arkitekter och ingenjörer. Under ombyggnaden

fungerade arkitekturbiblioteket i tillfälliga lokaler. Att flytta tillbaka blev ett stort lyft.

– Det är väldigt mycket som är nytt, säger Sara Nässén.

En vision har varit att integrera verksamheten mer i huset. Den nya huvudingången ligger precis vid samhällsbyggnadshusets entré. Dessutom finns flera mindre ingångar

från biblioteket till den stora ljushallen i mitten av huset.

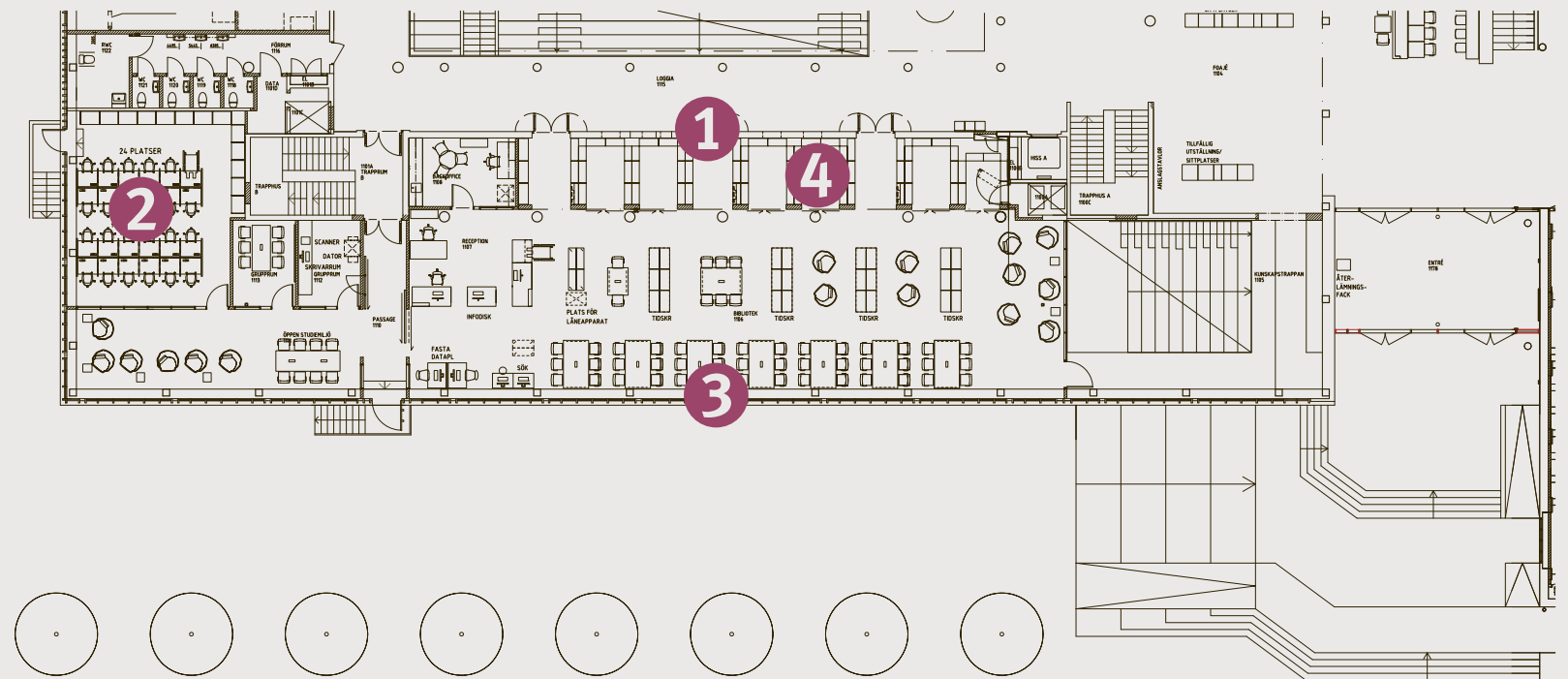
Den nya lokalen fungerade tidigare som ateljé för studenterna. De stora ateljéfönstren gör att biblioteket känns ljust och

öppet. En effekt som förstärks av materialen, ljusa askgolv och hyllor i furu med inbyggd belysning.

– Vi är väldigt nöjda med själva designen. Det är neutrala och naturliga färger och material, som kan hålla länge stilmässigt, säger Sara Nässén.

Biblioteket har fått rejält utökad bemanning och är nu öppet hela dagarna. Både för studenter och lärare på skolan och för allmänheten.

*”Det behöver finnas
plats både för att arbeta
fokuserat och i grupper.”*

1. ÖPPNA DÖRRAR

Mellan raderna av bokhyllor finns dörrar som på dagtid öppnas ut mot byggnadens ljushall.

2. TYST LÄSESAL

Biblioteket rymmer 80 studieplatser. 24 av dem i den tysta läsesalen.

3. ATELJÉFÖNSTER

Lokalen var tidigare ateljé för arkitekturstudenter. De stora ateljéfönstren släpper nu in gott om dagsljus i biblioteket.

4. BOKRUM

Bibliotekets boksamling förvaras i sex bokrum – som på kvällstid går att låsa med gallergrindar.

Dessutom har man infört meröppet mellan 17 och 22 på kvällarna. De som har behörighet till huset kommer även kunna komma in på biblioteket. Ett stort lyft för studenter som sitter och pluggar sent.

Att skapa fler studieplatser var också ett mål. I det nya biblioteket finns 80 sittplatser. Både för koncentrerat ensamarbete och för projekt.

– Arkitektur är kanske lite speciellt jämfört med andra ämnen. Studenterna jobbar mycket i projekt där de sitter och skissar och

diskuterar. Så det behöver finnas plats både för att arbeta fokuserat och i grupper.

För att lösa det har biblioteket delats in i olika zoner. I den stora hallen finns både fåtöljer och grupparbetsbord. I andra änden av lokalen finns en tyst läsesal, med arbetsplatser avdelade med skärmar.

– Besökarna har varit jättepositiva hittills. De tycker att biblioteket är fint, ljust och ligger på ett bra ställe. Det märks att det verkligen behövs ett bibliotek med den här profilen, säger Sara Nässén. ■

Bygger broar till forskning

I framtiden vänder sig forskningsbibliotekarien utåt som spridare av kunskap, och behöver därför förstå vetenskapliga processer bättre. Det tror Helena Francke som planerar utbildning om hantering av forskningsdata.

TEXT JENNIE AQUILONIUS FOTO STEFAN EDETOFT

En mycket liten drake är på väg ut genom en dörr i betongen. – Det är min favorit! Den är så oväntad, du måste veta att den är där för att se den. Helena Francke står i ett hörn utanför Högskolan i Borås och pekar ner mot marken. Berättar att den lilla draken dök upp under Borås street art-festival 2015. Många andra målningar av konstnären David Zinn har försvunnit, men den här har överlevt, möjligen tack vare sin skyddade placering.

Kanske är det ingen slump att Helena Francke står i det här hörnet på just Högskolan i Borås och är docent i biblioteks- och informationsvetenskap. Hennes mormor var biträdande stadsbibliotekarie och länsbibliotekarie. Mormoderns man och Helena Franckes moster var också bibliotekarier.

– De brann för skönlitteratur och läsning. Jag har alltid läst och varit mycket på bibliotek.

I bokhyllan på Helena Franckes rum står flera ex av Human IT – den tidskrift med ett humanvetenskapligt perspektiv på it som var

öppet tillgänglig på nätet redan 1997. Där var hon redaktör under flera år. Jobbet ledde fram till doktorsavhandlingen om öppen tillgång till vetenskapliga publikationer. Ett ämne som sedan följt henne genom åren. Nu är det även öppen tillgång till forskningsdata som intresserar Helena Francke.

När hon på uppdrag av Svensk biblioteksförning gjorde en intervjustudie, som publicerades 2013, svarade många bibliotekarier att det här med forskningsdata skulle bli nästa stora grej. Ingen visste hur. Men saker och ting börjar röra sig.

– Intresset för att göra data tillgängligt har ökat. Det finns förslag på krav på öppen tillgänglighet till forskningsdata i den mån det är möjligt, och Vetenskapsrådet har i uppdrag att utreda det vidare. Lärosätena har börjat förbereda sig genom att skapa organisationer kring det här och utbilda medarbetarna.

I sina förslag till nationella riktlinjer, som kom 2015, identifierade Vetenskapsrådet en rad hinder som står i vägen för omställningen från dagens prenumerationsbaserade system till ett publice-

”Intresset för att göra data tillgängligt har ökat.”

Helena Francke

● **Gör:** Universitetslektor och docent i biblioteks- och informationsvetenskap vid Högskolan i Borås.

● **Ålder:** 44.

● **Familj:** Sambo.

● **Bor:** Göteborg.

● **Fritid:** Reser, läser, promenerar.

● **Läser just nu:** Bön för Tjernobyl av Svetlana Aleksijevitj.

ringssystem som alla människor har tillgång till. Utifrån förslagen startar och samordnar Kungliga Biblioteket fem utredningsgrupper under 2017. Helena Francke sitter med i gruppen som ska bita i den inte helt lätta frågan om hur omställningen ska finansieras. Arbetet startade i oktober.

– Det är en jätteutmaning att försöka komma fram till hur vi ska göra med detta. Men det är intressant att få vara med, att följa arbetet och påverka, dels som någon som är intresserad av frågorna och vill att det ska kunna bli öppen tillgång, men också att se det hela

ur ett forskarperspektiv och företräda andra forskare.

Det svåra, tycker Helena Francke, är att det handlar om en kommersiell marknad med stora företag som inte är intresserade av att släppa sin affärsidé.

HON ÄR ÄVEN MED I Bibsamkonsortiets arbetsgrupp som tittar på Springer Compact, ett försök att skapa en ekonomisk modell som kombinerar publicerings- och licensavgifter. Universitetsbiblioteken står, tillsammans med Kungliga Biblioteket och Vetenskapsrådet,

”Vi visste att open access skulle bli en ekonomisk fråga, men det har blivit väldigt mycket en ekonomisk fråga.”

hon precis suttit och pratat i en timme med en kollega från universitetsbiblioteket i Lund. De diskuterade den utbildning som Helena Francke planerar tillsammans med Svensk nationell datatjänst. Kursen startar i vår och riktar sig till personer på lärosäten som jobbar

med att hantera forskningsdata, de flesta är bibliotekarier.

Vad behöver de lära sig?

– Åh, mycket! skrattar hon.

Dels är det praktiska frågor, förklarar Helena Francke, som hur vi beskriver forskningsda-

ta så att det blir sökbart för andra forskare, journalister och allmänheten. Dels juridik och etik, vad som får tillgängliggöras. Det kan till exempel vara svårt för forskare att tillgängliggöra data när personer eller platser inte får identifieras.

– Det där har många en god bas i. Men de behöver också förstå forskningsprocessen, hur och när data skapas. Många forskare ser även data som sitt arbetsmaterial, något som kan vara svårt att släppa ifrån sig. Data kan utgöra en stor del av en forskares karriär, något personen jobbat med under många år och ofta går tillbaka till. Det är inte heller alltid beskrivet på ett sätt som funkar för att andra ska kunna ta del av och förstå det.

Hon tror att bibliotekarier vid lärosätena i framtiden kommer att engagera sig i frågor som är annorlunda än tidigare. Som bibliometri, forskningsdata och hur forskare når ut med sin forskning. Från att bibliotekarierna framför allt har samlat in forskning utanför lärosätet till medarbetare och studenter, blir det en större rörelse utåt, mot att hjälpa till att sprida den lokalt producerade kunskapen.

– Det är också en pedagogisk uppgift, vi måste hitta bra sätt att kommunicera med forskarna. Bibliotekarier är ju inte ute efter att sätta dit någon för forskningsfusk, de vill stötta forskarna, och sedan också tillgängliggöra material för att de ser ett värde i öppenheten.

Den stora framtidsfrågan är digitaliseringen. Det ser Helena Francke också i sin roll

för den största kostnaden. Arbetsgruppen har gjort en enkätstudie med svenska forskare som deltar.

– De verkar nöjda, glada över att publikationerna blir öppet tillgängliga och att de inte behöver se några kostnader. Men frågan är vad kostnaden blir för nationen när vi ska köpa loss materialet från förlagen. Vi visste från början att open access skulle bli en ekonomisk fråga, men det har blivit väldigt mycket en ekonomisk fråga.

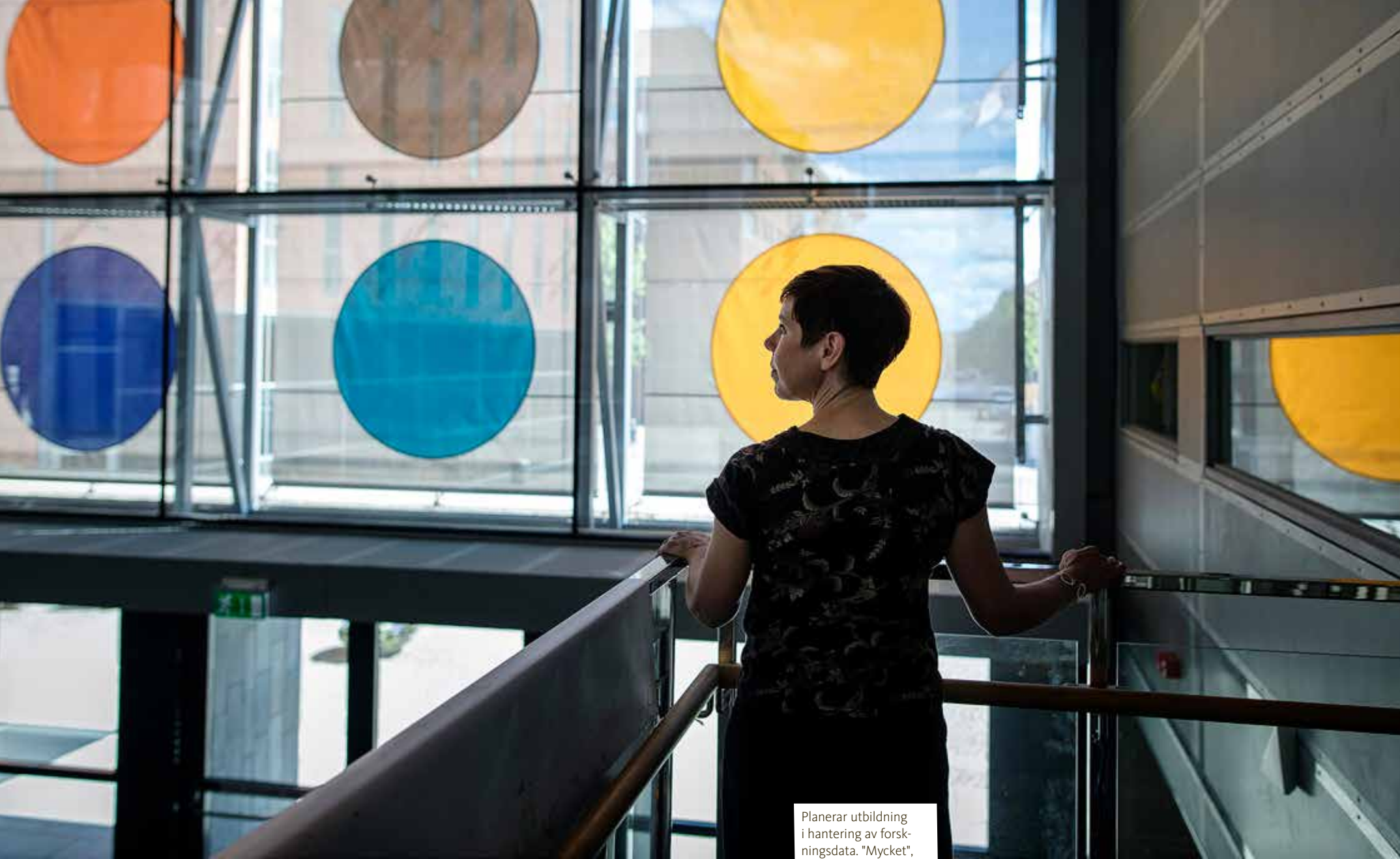
Samtidigt är det mycket som sker i omvärlden som kan öppna för nya möjligheter. Hon berättar att det finns motsvarigheter till The Pirate Bay, som bland annat används av forskare i länder som inte har råd med prenumerationer. (Se debattartikel om fenomenet på sidan 34–35.)

– Det finns även proteströrelser på nationell nivå, genom sammanslutningar motsvarande Bibsamkonsortiet. I Tyskland och Nederländerna har de sagt nej, vi kommer inte fram till något avtal, vi är inte beredda att betala det förlagen vill ha på de premisser som de presenterar. Det är att sätta ner foten mer än vad som gjorts tidigare.

HELENA FRANCKE ÖPPNAR fönstret mot den grå Boråshimlen, som matchas av en byggnad i samma grå nyanser, vill släppa in luft eftersom

Helena Franckes avhandling handlade om öppen tillgång till vetenskapliga publikationer. Nu utreder hon övergången från dagens prenumerationbaserade system till total öppenhet.

Planerar utbildning i hantering av forskningsdata. "Mycket", svarar hon på frågan om vad bibliotekarier behöver lära sig.

som forskningssamordnare där hon bevakar forskningsfrågor för hela Akademin för bibliotek, information, pedagogik och it på Högskolan i Borås. Hur lär sig till exempel algoritmer saker? Hur ska vi hantera den mängd av forskningsinformation som finns? Hur gör vi den kognitivt och socialt tillgänglig, så folk inte bara kan hitta data utan även kan tolka vad den innebär?

– Det kopplar också till frågan om trovärdighet. Vad kan vi lita på online? Hur kan vi hantera både andra människor och sökmotorerna på nätet?

Hon jobbar med ett annat projekt som undersöker samspelet mellan människa och teknik när forskarprofiler produceras på nätet. Profilererna påverkas både av vad forskaren

själv lägger upp och uppgifter som genereras automatiskt, så kallade altmetrics som mäter antalet nedladdningar av publikationer, personer som besökt en sida, antal citeringar och publiceringar samt följare eller likes i akademiska sociala nätverk och på institutionella webbsidor.

– Jag är i ett första steg intresserad av hur historien om forskaren berättas. Vad tycker folk är viktigt att lyfta fram? Vad får samspelet mellan forskaren, andra människor och systemet för konsekvenser för vad som visas? I nästa steg är jag intresserad av vad det här ger för underlag för att diskutera trovärdighet. Vilken typ av material kan vi basera en trovärdighetsbedömning på?

Det här hänger ihop med diskussionen om

hur vi mäts men också mäter oss själva, det som kallas The quantified self eller Self-tracking. Tekniken hjälper oss att mäta alltifrån hur många steg vi tar till hur djupt vi sover och vad vi äter.

– Vi befinner oss i ett samhälle där också forskarna utvärderas och mäts, och förväntas marknadsföra sig själva. Det blir viktigt att ha en närvaro på flera olika ställen och visa hur duktig du är. Men det handlar inte bara om att skriva ett cv, utan det kommer in en massa saker som du inte själv har kontroll över, när andra går in och ska tycka till, följa och gilla.

Helena Francke uppdaterar sin personliga sida på Högskolan i Borås hemsida, men är inte överdrivet aktiv inom akademiska nätverk som Researchgate och Academia.edu.

Säger att hon inte är en publik person, trivs inte i rampljuset.

– Det är delvis ett motstånd. Det är problematiskt att alla måste finnas där, och på ett visst sätt. Ett problem med de sociala nätverken är att de är kommersiella aktörer som har en avancerad taktik i att dra in folk i sin verksamhet. Vi behöver vara medvetna om vad vi lämnar över till dem och hur det hanteras.

”Vi befinner oss i ett samhälle där också forskarna utvärderas och mäts, och förväntas marknadsföra sig själva.”

HON FÖRKLARAR ATT det behövs mer kunskap om hur material i sociala nätverk skapas för att vi ska kunna bedöma människors

och budskaps trovärdighet på nätet. De senaste åren har en stor del av bibliotekariernas verksamhet handlat om att stärka människor i att själva söka och bedöma information, snarare än att tillhandahålla resurser.

– Människor behöver veta vilka de kan lyssna på, men samtidigt vill vi inte säga att nu ska ni bara följa de här kanalerna, nu är det bara Rapport och Ekot som gäller. Vi vill också att folk ska ha verktyg för att hitta argument, bedöma vilka som verkar vettiga men också vara medvetna om motargument och kunna hantera dem. Det är en svår uppgift. Den rör hela frågan om hur vi sätter ramar för det demokratiska samtalet men ändå tillåter och lyssnar till olika röster.

Utanför högskolan har molnen lättat och solstänken leker i Viskan som slingrar sig genom Borås, gör en sväng förbi högskolan. Bredvid biblioteket har en gammal fabriksbyggnad byggts om till Textile Fashion Center, som bland annat innehåller forskning, utbildning, ett textilmuseum och en liten butik med lokala klädskapare. På högskolebibliotekets fasad mitt emot tornar en gigantisk blå fågel upp sig, också den är kvar från kommunens street art-festival. ■

Illegal text slutet för fjärrlånen?

Låga förväntningar om snabb service är ett skäl till att olagliga alternativ till open access, "svart OA", blivit vanligare. Därför måste vi förenkla arbetsmetoder och system, skriver forskningsbibliotekarien Peter Linde.

Peter Linde, Blekinge
Tekniska Högskola.
FOTO: PRIVAT

”Om du inte har bråttom så försök med ett fjärrlån på biblioteket.” Så lyder en uppmaning på en av de många textdelningsplattformar som de senaste åren växt fram som illegala alternativ till open access (OA), så kallad svart OA.

Det här är i första hand ett tydligt tecken på missnöje med hur det akademiska publiceringssystemet fungerar men också en varningssignal för biblioteken om låga förväntningar på snabb service.

Sedan 2010 har, enligt Kungliga bibliotekets statistik, antalet begärda fjärrlån totalt minskat med nästan 40 procent och antalet begärda artiklar med knappt 30 procent.

Orsakerna till denna trend är många, inte minst den ökande förekomsten av öppet tillgängliga artiklar, samt fulltextartiklar tillgängliga via ”big deals” och discoverytjänster men också den ökande förekomsten av illegala textdelningsresurser, som Library Genesis, Reddit Scholar, AvaxHome, Sci-Hub och #icanhazPDF.

I en pressrelease från Nederländernas motsvarighet till Sveriges universitets- och

högskoleförbund i våras, beskrevs hur prenumerationsförhandlingarna med Oxford University Press brutit samman. Forskarna rekommenderades att beställa artiklar via ResearchGate, Academia.edu och andra sociala nätverk, hitta gröna versioner av artiklar, göra fjärrlån via bibliotek och söka OA-versioner av artiklar via Unpaywall.

Sci-Hub och andra svarta oa-tjänster rekommenderas naturligtvis inte men risken att de används ökar självklart under dylika avtalslösa tillstånd.

Vilka är de som annars använder dessa illegala resurser? Det visar sig att det faktiskt inte bara är forskare i tredje världen som sitter utanför betalningsmurrarna, utan vetenskapsmän från hela världen. USA är den femte största nedladdaren efter Ryss-

land och 25 procent av alla Sci-Hub förfrågningar kommer från de 34 medlemsstaterna i OECD.

I Tyskland, under den pågående licenstagningen med Elsevier, har ett stort antal forskare använt illegala textdelningssajter för att ersätta den blockerade tillgången till Elseviers tidskriftsutbud vid tyska lärosäten. I en

”Sedan 2010 har antalet begärda fjärrlån totalt minskat med nästan 40 procent.”

ILLUSTRATION: GETTY

artikel i Science (2016, vol. 352, No. 6285) redovisas en undersökning där cirka 11 000 respondenter svarat på frågor om sin attityd till Sci-Hub. Svaren är övervägande positiva.

Men hur kommer det sig då att en så stor del forskare med tillgång via sina bibliotek till artikelfulltexter, hellre utnyttjar illegala tjänster?

Svaret är att det är mycket bekvämare och enklare.

Bibliotekens system, som bygger på förlagens krav, med proxyserverar och krånglig autentisering, länkar som inte fungerar och gränssnitt som förlagen hela tiden förändrar, gör att forskare hellre använder exempelvis Sci-Hub vars gränssnitt upplevs enklare.

Peter Suber, chef för avdelningen för vetenskaplig kommunikation vid Harvard, anser att eventuella rättsprocesser gentemot

illegala textdelningssajter inte har någon chans att lyckas utan att den här utvecklingen är något som vi får leva med och att det är hög tid att reflektera över det faktumet.

Vad betyder detta för bibliotek framöver?

Svaret är inte givet men det är helt klart, att vi måste förenkla våra fjärrlåne- och artikel-servicesystem så att de bättre passar forskarnas och studenternas arbetsflöden.

Ett intressant sådant initiativ, som integrerar bibliotekens kataloger och fjärrlånehantering med en extern OA-resurs, drivs av ”Open Access Buttons” i ett försök att bättre utnyttja OA-material, automatisera beställningar och öka fulltextinnehållet i publiceringsdatabaserna. Ett pilotprojekt pågår vid Imperial College i London.

Förhoppningsvis kan det så småningom ge inspiration och vägledning. ■

Debatt om utbildningar väcker reaktioner

Studenten Stieg Anderssons debattinlägg om biblioteksutbildningarnas utmaningar har delats flitigt på sociala medier. På lärosätena känner man inte igen sig i bilden han ger.

Landets utbildningar har svårt att hålla sig relevanta när bibliotekarieyrket befinner sig under förändring, skrev studenten Stieg Andersson i en debattartikel publicerad i början av september på Biblioteksbladet.

Reaktionerna lät inte vänta på sig.

– Framför allt på Facebook har jag fått mycket positiv respons. Men även från andra håll, bland bibliotekarier jag pratat med. Det är inte så konstigt eftersom jag beskriver en situation som de flesta känner till och som vi måste göra någonting åt, säger Stieg Andersson som studerar biblioteks- och informationsvetenskap vid högskolan i Borås.

Inspirerad av det amerikanska initiativet Hack Library School uppmanar han i debattartikeln att studenter tar saken i egna händer. Bara på det sättet kan utbildningarna räddas, menar han.

Lägger du inte för stort ansvar på studenterna själva?

– En utbildning i biblioteks- och informationsvetenskap är egentligen inte en utbildning till bibliotekarie, det är inte en yrkesutbildning. Sedan är det kanske så att många i praktiken blir bibliotekarier eller vill

TEXT MAX BYSTRÖM

”Jag känner inte riktigt igen mig i den bild han målar upp, men det är klart att han väcker viktiga frågor.”

Stieg Andersson.
FOTO: MADELEINE ANDERSSON

bli bibliotekarier, men det är inte utbildningens ansvar att man blir det. Det betyder inte att utbildningarna ska strunta i det, men att studenterna måste ta ett eget ansvar.

Debattartikeln fångade intresset hos Svensk biblioteksförening som bjöd in Stieg Andersson till ett samtal.

– Vi vill skaffa oss en bättre uppfattning om hur branschen funderar över kompetensbehovet för framtidens bibliotekarier och vi för just nu en bred dialog om de här frågorna med utbildningar och studenter.

Eftersom Stieg Andersson tycker något och uttrycker något i de här frågorna bjöd vi in till ett samtal, säger Jenny Poncin, verksamhetsstrateg på Svensk biblioteksförening.

När Biblioteksbladet frågar runt bland de som är kursansvariga vid landets biblioteksutbildningar är det ingen som säger sig känna igen den bild Stieg Andersson ger. Åsa Hedemark, studierektor vid institutionen för ABM vid Uppsala universitet, pekar på att det finns skillnader mellan landets utbildningar.

– Jag känner inte riktigt igen mig i den bild han målar upp, men det är klart att han väcker viktiga frågor, säger hon

Hon menar att institutionen är medveten om det breddade uppdrag som folkbiblioteken har fått, men understryker också att det rör sig om en bred vetenskaplig utbildning.

Hur arbetar ni för att utbildningen ska möta de krav som finns på arbetsmarknaden?

– Vi för samtal med olika företrädare. Vi har en samverkansgrupp med företrädare för ABM-verksamheter som vi har en kontinuerlig dialog med, och vi har också en dialog med till exempel olika fackförbund.

Men Stieg Andersson menar att många studenter är oförberedda på hur branschen faktiskt ser ut.

– Tyvärr är det nog många som har en annan uppfattning om vad utbildningen är, eller vad biblioteksarbete innebär nu för tiden. Det är en stor utmaning, inte bara för utbildningarna utan för hela bibliotekssektorn. Allt håller på att förändras och då kan man inte fastna i gamla banor, utan man måste handskas med det. Om man inte gör det kommer de nyutexaminerade bibliotekarierna inte ha rätt kompetens, säger han. ■

Vad handlar det om?

STIEG ANDERSSON, STUDENT vid högskolan i Borås, skrev debattartikeln Studenterna kommer att rädda biblioteksutbildningarna som publicerades på Biblioteksbladets webb i början av september. Artikeln blev uppmärksammad och flitigt delad. Här är dess innehåll i fem punkter:

1 Ett amerikanskt universitet har undersökt vilka kompetenser framtidens bibliotekarier och informationsvetare kommer att behöva. En slutsats var att utbildningsprogrammen måste bli bättre på att förbereda studenter inför vad bibliotekarier och informationsspecialister faktiskt gör. Opinionsbildning, ledarskap, dataanalys, social innovation och social rättvisa sågs som viktiga områden.

2 Utbildningens förhållande till yrkeslivet är lika aktuell i Sverige. Är en utbildning på Hyper Island mer relevant om jag vill arbeta med framtidens bibliotek? Ska jag läsa kurser inom ljudproduktion eller IT om jag vill arbeta som barnbibliotekarie eller med e-tjänster?

3 Kurser inom läsförbättring, social rättvisa och ledarskap kommer förmodligen inte att vara tillräckligt för att rädda biblioteksutbildningarna. Utbildningsinstitutionerna bör rikta blicken utanför föreläsningssalarna och seminarierummen och titta på saker som makerspaces och mentorprogram.

4 Vi studenter måste ställa krav både på bibliotekssektorn och på oss själva. Stärker vi gemenskapen mellan oss och sektorn kommer vi att stärka utbildningens relevans för hela bibliotekarieprofessionen.

5 Om inte vi blivande bibliotekarier kan engagera oss i dessa förändringar på ett givande och meningsfullt sätt, hur sannolikt är det då att vi kommer att vara rustade för att möta professionens framtida utmaningar?

Läs hela debattartikeln: biblioteksbladet.se/redaktionellt/studenterna-kommer-att-radda-biblioteksutbildningarna/

Migration ställer nya krav på folkbiblioteken

För nyanlända blir biblioteken ett första kravlöst möte med det svenska samhället, visar en färsk studie. Migrationsfrågor står också i fokus för flera masteruppsatser i biblioteksvetenskap.

TEXT MAX BYSTRÖM

Efter den stora flyktingvågen år 2015 har folkbibliotekens arbete med nyanlända intensifierats på flera håll i landet. Biblioteken ser det också som en viktig uppgift att jobba med frågan, visar studien "Folkbibliotekens arbete för och med nyanlända", som har pågått sedan förra hösten vid Högskolan i Borås. Biblioteken blir för många nyanlända ett kravlöst första möte med det svenska samhället, visar studien.

– På biblioteket uppstår en länk mellan den nyanlända och samhället. Biblioteket är ju en viktig institution och en representant för samhället. Flera bibliotekarier vi har intervjuat har insett att de kanske är de enda svenskarna som de här personerna kommer i kontakt med, säger Ola Pilerot, forskare i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Högskolan i Borås.

Men detta ställer nya krav på biblioteken och bibliotekspersonalen. I större uträkning än tidigare blir biblioteksverksamheten påverkad av externa aktörer. Det kan röra sig om kommunala flyktingsamordnare och volontärgrupper, men också till exempel banker som ställer krav på att kunderna ska ha tillgång till uppkoppling och datorer för att genomföra vardagsärenden.

– Sammantaget skapar detta ett komplext sammanhang som biblioteket ska verka i, och som är mer förgrenat än tidigare. Här kan det också finnas en osäkerhet kring bibliotekens långsiktiga finansiering. Det har hänt att det

pytsas ut pengar kortsiktigt när behovet har varit stort, men även efter det kommer det att finnas ett fortsatt behov av att kunna jobba med de här sakerna.

Även rent materiella förutsättningar kan påverka. I studien pekar forskarna på konkreta saker som var soffor placeras för att inbjuda till lugn eller kommunikation, hur datorer placeras och fibernät dras, eller hur verksamheten förhåller sig till ortens busstrafik.

– På ett bibliotek var stadsbussnätet sådant att nyanlända kom en timme innan biblioteket öppnade varje dag, för det var den enda bussen de kunde ta från flyktingboendet. Då fick man ändra på öppettider. Så det finns ofta en tydlig materiell dimension man behöver se över, säger Ola Pilerot.

I en första delrapport tittade forskarna brett över landet, och i den slutrapport som nu har blivit klar har de gjort en detaljerad analys av biblioteksarbetet för och med nyanlända i Dalarna och Uppsala län.

Ola Pilerot pekar på att biblioteksutbildningarna kan behöva se över sitt utbud för att öka kompetensen och medvetenheten hos blivande bibliotekarier, och att det skulle behöva rekryteras fler till utbildningarna som är flerspråkiga. Samtidigt har han stor tilltro till den nya generation som är på väg ut i branschen

– Redan nu kan vi se att många master- och kandidatuppsatser handlar om de här frågorna, så jag hyser stora förhoppningar om att många har ett engagemang, säger Ola Pilerot.

Ett exempel på det är Emil Erixon som i

våras skrev sin masteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Uppsala universitet, om hur biblioteken hanterar lånekort till papperslösa. Genom att skicka ut enkäter till samtliga kommuner har han kartlagt hur det ser ut i landet.

– Intrycket var att ingen var negativ till att låta papperslösa skaffa lånekort. Däremot fanns det en osäkerhet kring hur man kan kräva in böcker, skicka påminnelser, och andra frågor av rent praktisk karaktär. Där man stött på frågan hade man dock hanterat den på ett eller annat sätt, säger han.

I dagsläget saknas det nationella riktlinjer på området, och även om biblioteken gärna vill hitta praktiska lösningar så visar Emil Erixon hur frågan lätt blir ett politiskt slagträ när den hamnar på den kommunala nivån. För Sverigedemokraterna har det en tydlig ideologisk dimension, och partiet vill hindra möjligheten att ge lånekort till papperslösa.

– Det finns alltså en praktisk diskussion och en rent ideologisk diskussion som pågår parallellt, den första på biblioteken, och den senare i politiken. Man kan ana att i kommuner där SD blir starka riskerar papperslösa och andra utan legitimation att få sämre service. ■

Katter – stämningshøjare som håller rent

KATTER ANVÄNDES LÄNGE för att bekämpa skadedjur på bibliotek. Än idag huserar de bland böcker i bland annat USA.

Konceptet bibliotekskatt verkar inte existera i Sverige. I alla fall lyckades Silvana Lotz inte hitta ett enda exempel under arbetet med den masteruppsats som hon la fram vid Uppsala universitet i våras. Kanske har de funnits här tidigare. Historiskt har katter på biblioteken, precis som i många andra sammanhang, fungerat som skadedjursbekämpare.

I Storbritannien fick biblioteken under 1800-talet statliga bidrag till katter som höll undan råttor och möss från viktiga boksamlingar. Och på flera håll finns de kvar än idag, främst i USA. Men att de skulle få vandra runt obehindrat på svenska bibliotek kan krocka med kravet på tillgänglighet.

– Kattens ställning är svag när någon kommer med allergier. Biblioteket måste givetvis vara tillgängligt för alla, säger Silvana Lotz.

Även om katterna ibland har skapat kontrovers i USA – enstaka besökare som vill slippa katten på grund av allergi eller rädsla – så är det ofta ett populärt inslag. På flera bibliotek har man också arbetat aktivt med att katterna inte ska orsaka några bekymmer för besökarna, genom att begränsa deras yta och hålla rent efter dem.

Men vad är då poängen med dem?

– Om man tittar på biblioteket som mötesplats så verkar det som om katterna har positiv inverkan. Den lockar folk, särskilt barn och besökare som annars inte kommer så ofta. Det verkar också som att de har positiva effekter för barns läsning i de fall barn har fått läsa för katterna.

Hur skulle man kunna arbeta med detta i Sverige?

– Kanske är det lite radikalt att ta in en katt på heltid på ett bibliotek. Men det som jag tror att man skulle kunna prova är att kanske inleda samarbeten med lokala katthem, och då kan man jobba med barn och läsning tillsammans med katter.

TEXT MAX BYSTRÖM

Ola Pilerot.
FOTO: PRIVAT

Emil Erixon.
FOTO: PRIVAT

FOTO: GETTY

Vi hälsar alla nya användare av Mikromarc 3 välkomna!

Följande bibliotek har
valt Bibliotekscentrum som
leverantör av bibliotekssystem:

Trosa kommun

Konstfack

Statskontoret

Tranemo kommun

Herrljunga kommun

Svenljunga kommun

Medicinska biblioteket
Sahlgrenska Universitetssjukhuset

Allt fler väljer Micromarc 3

Kundnära utveckling, användarvänligt gränssnitt i kombination med bra och prisvärda tjänster gör att fler och fler väljer oss som leverantör.

Mikromarc 3 kommer vid årsskiftet användas hos 57 kommuner och ungefär 100 fack- och specialbibliotek.

Vi ser fram emot fortsatt gott samarbete.
Kontakta oss gärna om ni vill veta mer!

Tel 0470-53 25 30
www.bibliotekscentrum.se

Bibliotekscentrum

Gemensam strategi med tydlig rollfördelning

Den 13 september redovisade Kungliga biblioteket sitt arbete med omvärldsanalysen för en nationell biblioteksstrategi. Samma dag annonserade Alice Bah Kuhnke att den regionala biblioteksverksamheten ska stärkas med 25 miljoner per år i tre år för ett digitalt kompetenslyft. Två dagar senare skrällde det till ordentligt när regeringen meddelade att folkbiblioteken förstärks med 250 miljoner per år fram till 2020 då anslaget ska permanentas. Det är svårt att se anslagen som isolerade händelser i biblioteksvärlden. Anslås det medel för ett mål påverkar det andra. Därför är det bra med gemensamma strategier.

ALLA SOM ARBETAT med strategier vet hur viktigt det är att först göra en ordentlig omvärldsanalys. Flera av kapitlen i KB:s omvärldsspanning siktar framåt och beskriver och förklarar förändrad demografi och förändrat beteende beroende av teknikutveckling eller på arbetsmarknaden. Globala förändringar, migration och internationellt överenskomna mål eller lagar kommer också att påverka den kontext som framtida biblioteksverksamhet ska bedrivas i. Alla dessa parametrar måste analyseras för att se hur vi bäst rustar det allmänna biblioteksväsendet. Det är tydligt att det krävs en genomarbetad arbetsfördelning med konkreta uppdrag för att rätt institution ska användas på rätt sätt inom biblioteksväsendet.

Strategin bör därför tydligt klargöra rollfördelning mellan olika aktörer. Det är flera statliga institutioner som har uppdrag gentemot landsting och kommuner. Krävs det flera

aktörer eller finns det synergieffekter med färre myndigheter? Svenskt myndighetsväsen saknar garanterad tillgång till kvalificerad informationsförsörjning och flera specialbibliotek lever idag under hot av nedläggning. Digitaliseringens inverkan måste analyseras ur samtliga bibliotekstypers perspektiv samt även ur fler synvinklar än medier. Hur påverkar digitaliseringen samhället i stort och hur påverkar det i sin tur biblioteksverksamheten? Perspektivet att hela Sverige ska ha likvärdig tillgång till medier bör gälla oavsett bibliotekstyp. Jag skulle kunna fortsätta med fler exempel. Poängen är att se all biblioteksverksamhet ur flera perspektiv och hur dessa bäst samspelar.

EN OMVÄRLDSANALYS som presenterar olika framtidsscenarier möjliggör för alla att fundera kring rollfördelning, sin egen och andras. Det gäller också att ha klart för sig vad som är medel och vad som är mål. En strategi samlar olika styrkor för att bäst dra nytta av varandra och för optimal användning av kunskaper och kompetens för det gemensamma målet. En tillräckligt vass och förankrad strategi kan förhoppningsvis vara omedelbart effektuerande. I bästa fall räcker det med en sida. ■

Karin Linder
Generalsekreterare,
Svensk biblioteksförning

AKTUELLT FRÅN FÖRENINGEN

HAR DU TIPS på något du vill att andra medlemmar ska ta del av? Mejla Matilda Andréasson Gurenus, webbredaktör: matilda.andreasson@svbib.se

Hjelmqvist-priset till Madelein Enström

Svensk biblioteksförning ger i år Bengt Hjelmqvists pris till Madelein Enström, Sveriges depåbibliotek och lånecentral i Umeå.

Madelein Enström har arbetat där i ungefär 15 år, och dessförinnan på flera olika folkbibliotek. Under en tid på 1990-talet arbetade hon som biståndsarbetare inom bok- och biblioteksväsendet i Zimbabwe.

Juryns motivering:

”En enig jury har utsett Madelein Enström till 2017 års mottagare av Bengt Hjelmqvists pris. Madelein har gjort en unik insats till gagn för hela landet. Hon har haft folkbildningsperspektivet för sina ögon under hela sin gärning. Hon har verkat för att underlätta för biblioteken att ge en effektiv och jämlik litteratur- och informationsförsörjning till låntagare. Saklig, kunnig och med en stor portion analytisk förmåga söker hon lösningar på såväl stora som små problem. Hennes engagemang för informations- och yttrandefrihetsfrågor präglas av hennes djupa känsla för demokrati och humanism.”

Grattis! Hur känns det att vara årets Bengt Hjelmqvist-pristagare?

– Det är väldigt hedersamt! Jag blev otroligt överraskad, men så småningom sjönk det in och jag blev naturligtvis mycket glad. Svensk biblio-

Madelein Enström är årets Bengt Hjelmqvist-pristagare.

FOTO: BERTINE POL SUNDSTRÖM

teksförnings priser är ju de finaste priserna man kan få inom biblioteksvärlden. Biblioteken tas för givna, men bibliotekens medarbetare är en slags doldisar. Därför tycker jag att det här också är ett pris till alla kollegor runtom i landet som jag haft kontakt och samarbeten med genom åren och på min egen arbetsplats inte minst. **Vad har varit viktigast för dig i ditt arbete?**

– Att få arbeta gränsöverskridande och i dialog. En av mina starkare sidor är att ställa frågor. Alla frågor har nu inga givna svar, men med en dialogpedagogik hjälps vi åt att analysera och formulera nya frågor. Det är angeläget att vi granskar oss själva i relation till omvärld och uppdrag och blir medvetna om bibliotekens samhälleliga roller. Jag har också fått vara med om spännande förändringar, datorisering och internet har verkligen utvecklat bibliotekens tjänster och fortsätter göra så.

Nu är du pensionär – vad ska du göra?

– Det var tänkt så ja, men nu har jag fått ett tre månader långt uppdrag på Umeå stadsbibliotek. Det ska bli roligt, för det innebär att jag kommer att få mer daglig kontakt med biblioteks-

vardagen och biblioteksbesökare igen. När jag blir ledig på heltid så kommer jag att fortsätta med mitt samhällsengagemang. Det finns många uppgifter för en människa i vår värld. ■

Matilda Andréasson Gurenus

Jury

- Lo Claesson, juryns ordförande, Svensk biblioteksförning
- Kristina Andersson, bibliotekarie
- Peter Alsbjer, Regionbibliotekarie Region Örebro län
- Anette Mjöberg, bibliotekschef Håssleholms kommun
- Alireza Afshari, bibliotekschef Stockholms stad

Historisk satsning på folkbiblioteken

Regeringen presenterade i samband med budgeten flera satsningar på landets bibliotek. Totalt omfattar satsningarna 275 miljoner kronor per år under de kommande tre åren:

- 225 miljoner kronor går till landets folkbibliotek för att stärka tillgängligheten till biblioteksverksamhet. Pengarna kommer att fördelas av Kulturrådet.
- 25 miljoner kronor tillförs kultur-samverkansmodellen för att bland annat förstärka regionbibliotekens arbete med läs- och litteraturfrämjande.
- 25 miljoner kronor går till regionbiblioteksverksamheten för att stärka arbetet med att utnyttja digitaliseringens möjligheter och öppen tillgänglig kunskap. Pengarna kommer att fördelas av Kungliga biblioteket.

Den stora satsningen på 225 miljoner kronor till folkbiblioteken är, sett i relation till de drygt 4 miljarder som kommunerna årligen lägger på sina bibliotek, en historisk satsning. Det är än så länge inte tydligt hur Kulturrådet ska fördela dem. I budgetpropositionen framgår det att regeringen är bekymrad över vikande utlåning och besök och att pengarna ska stärka tillgången till

biblioteksverksamhet i hela landet. Svensk biblioteksförning har också återkommande visat att närhet och öppettider är två viktiga faktorer när det gäller folkbibliotekens attraktivitet. Vi kommer självklart noga följa hur Kulturrådet väljer att fördela medlen så att de bidrar till jämlik tillgång i hela landet.

Totalt visar de senaste årens satsningar att det finns en växande insikt om betydelsen av den infrastruktur som det allmänna biblioteksväsendet är. Det är ett erkännande för allt arbete som görs för utbildning, sökkritik, integration och grunden till all delaktighet – läsandet. Det är slutligen ett erkännande för alla som varje dag argumenterar för biblioteksverksamhet som samhällsförändrare. ■ Björn Orring

FOTO: FREDRIK HJERLING

Var delaktig i föreningens visionsarbete

UNDER ÅRSMÖTET i våras beslutade styrelsen att Svensk biblioteksförning under året ska arbeta med en föreningsgemensam vision för biblioteksväsendet. Nu under hösten kommer styrelsen att formulera ett antal positioner som beskriver föreningens syn på bibliotek: vilka frågor är viktigast att driva? Vad är det som påverkar och driver förändring för det allmänna biblioteksväsendet? För att du som medlem ska ha möjlighet att vara proaktiv och delaktig i visionsarbetet kommer styrelsen att initiera olika tillfällen för samtal och workshops. Håll utkik för mer information om hur du kan delta! ■ Jenny Poncin

Vi besöker Sveriges bibliotekarie-utbildningar

UNDER HÖSTEN OCH vintern planerar Svensk biblioteks-förening tillsammans med fackförbundet DIK att besöka alla de universitet och högskolor som utbildar inom biblioteks- och informationsvetenskap. Vi kommer dels att träffa utbildningsledningen för att prata om framtidens och branschens kompetensbehov, dels möta bibliotekariestudenter i en workshop. Under besöket kommer det att finnas extra förmånliga erbjudanden om medlemskap. ■

15 november träffar vi studenter och lärare vid utbildningen i Uppsala. Håll utkik på vår hemsida om information kring fler datum!

Matilda Andréasson Gurenus

Så ska kommuners kulturutbud nå fler

KOMMUNERNAS kultursatsningar ska bli mer tillgängliga och relevanta för invånarna. Det är syftet med projektet *Mer för fler* som nu drar igång. Representeranter från 32 kommuner kommer att träffas under hösten för att etablera ett långsiktigt förnyelsearbete för att fler invånare ska ta del av kommunernas kulturutbud. Bakom satsningen står Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), Kulturskolerådet och Svensk biblioteks-förening.

– Biblioteken bidrar till att utjämna kunskapsskillnader, främja läsning och ge invånarna verktyg för att kunna vara demokratiskt delaktiga i samhället. För att kunna fortsätta göra detta krävs utrymme för att arbeta förnyande och verksamhetsutvecklande, och vi vet att det finns ett stort intresse för detta bland bibliotekarier och bibliotekschefer, säger Karin Linder, generalsekreterare för Svensk biblioteks-förening. ■

Matilda Andréasson Gurenus

Sagostunderna drivs av barnpedagogen Wafaa Sulaiman.

Sagostunder som

2015 fick Malmö stadsbibliotek ett utvecklingsstöd på 100 000 kronor från Svensk biblioteks-förening för projektet "Sagostunden som första möte med folkbiblioteket". Genom dialog med nyanlända barnfamiljer har bibliotekets utbud nu både synliggjorts och utvecklats till att bli mer inkluderande.

Projektidén växte fram som ett resultat av den stora flyktingmottagning Malmö hade under 2015.

Projektet ledde fram till flera aktiviteter, men centralt är sagostunderna som drivs av barnpedagogen Wafaa Sulaiman. Hon arbetade vid universitetet i Damaskus och forskade om sagor som terapeutiskt verktyg vid krigstrauman, innan hon själv fick fly till Sverige från Syrien 2013. Med stöd av bland annat bidra-

get från Svensk biblioteks-förening kunde Wafaa knytas till projektet i Malmö, med huvuduppgift att arbeta med sagostunder på arabiska och fungera som ambassadör i mötet med nyanlända barnfamiljer.

– I den arabiska kulturen går inte hela familjen till biblioteken, utan bara de vuxna som har studerat. Så vi måste börja med att nå de vuxna som kommer hit till Sverige, för att de ska få veta att det finns aktiviteter för både barn och vuxna på svenska folk-

öppnar dörrar

bibliotek. Nyanlända har inte pengar att köpa lekmaterial och böcker, och behöver få veta att biblioteket kan hjälpa dem att aktivera barnen. Sagostunderna öppnar dörren till biblioteket, och efteråt anordnar jag alltid någon aktivitet som att rita, arbeta med lera eller pyssla. Det är viktigt att även föräldrarna deltar, för att barnen känner att föräldrarna är närvarande. Många föräldrar är stressade, för de saknar pengar, saknar sina jobb i hemlandet och har ingen roll ännu i det svenska samhället, berättar Wafaa Sulaiman.

Vid sagostunderna är barnen medskapare och styr den narrativa tråden tillsammans i grupp. Wafaa använder sig också av kroppsspråk för att få fram uttryck, känslor, ljud och rörelser som karaktärerna i sagorna besitter. Efteråt skapas en

dialog kring sagans händelser – vad försöker berättelsen säga? Syftet är att barnen ska fundera och analysera budskapet i sagan. De beskriver sina tankar med egna ord och utvecklar sitt ordförråd genom att lyssna på andra.

– Mitt projekt var att stärka barnens språk genom att berätta sagor. Genom det upptäcker de också bibliotekets övriga utbud, och många kommer sedan hit och lånar böcker. Vi berättar sagor för att utveckla både barnens och föräldrarnas språkkunskaper. Sagostunderna ska vara för alla, så vi kommer också att använda andra språk än arabiska framöver. Jag hoppas att jag får möjlighet att fortsätta med detta arbete, för jag har många planer, avslutar Wafaa. ■

Matilda Andréasson Gurenus

Välkommen Sofia Änghede...

... som ny studentmedlem!

– Tack! Jag tycker det är viktigt att bli medlem för att hänga med i vad som händer. Jag får ju min syn på branschen från utbildningen, och ibland känns det som att det finns ett glapp mellan det och hur det ser ut i verkligheten. Och det glappet måste man själv överbrygga. På utbildningen hade jag gärna sett mer verklighetsrelaterad undervisning med praktik och sociokulturella angreppspunkter både teoretiskt och praktiskt.

Varför vill du bli bibliotekarie?

– Jag kommer från en bildkonstnärlig bakgrund, och skulle vilja arbeta med att lyfta bildens betydelse. Som det ser ut idag, med alla bilder vi får till oss, så behövs kritisk granskning och att människor lär sig att läsa bilder. Där ser jag att jag har en möjlighet att guida. Jag är också intresserad av det direkta mötet med människor. Som bildkonstnär producerar man, ställer ut, och jobbar mycket ensam. **Har du tänkt jobba inom någon särskild typ av bibliotek?**

– Det skulle vara jättekul att jobba på ett konstabibliotek. Men också intressant hur man kan koppla in användning av bild i folkbiblioteket, kanske via skol- eller barnbibliotek och fånga in barnen med hjälp av bild. ■

Matilda Andréasson Gurenus

Sofia Änghede

- **Ålder:** 44.
- **Bor:** Göteborg.
- **Bakgrund:** Bildkonstnär med fotografisk inriktning sedan många år, med flera egna utställningar på CV:t.
- **Medlem sedan:** Augusti 2017.

Nätverk inom upphovsrätt

aktuellt

Svensk biblioteksförnings medlemmar driver idag 19 expertnätverk inom vitt skilda ämnen och intresseområden, öppna för alla som är enskild medlem i föreningen.

Ett av nätverken är Expertnätverket för bibliotek och upphovsrätt som har funnits sedan 2015, och som idag har cirka 80 aktiva medlemmar.

Kontaktperson är Inga-Lill Nilsson, bibliotekarie på Karlstad universitetsbibliotek. Där har upphovsrättsliga frågor legat på bibliotekets bord i många år, vilket enligt Inga-Lill är relativt ovanligt i Sverige.

– Man sätter ofta likhetstecken mellan upphovsrätt och juridik. Men där en jurist kanske bara svarar ”nej, det här tillåter inte lagstiftningen” så försöker vi bibliotekarier hitta alternativa lösningar eftersom det ligger i vår natur att hjälpa till och hitta arbetssätt som fungerar i praktiken. Därför är biblioteken väl lämpade att ansvara för upphovsrättsstödet. Vi hanterar kurslitteraturen, de digitala licenserna, publiceringsfrågor och forskningsarkiv, vilket gör att vi har en bra helhetssyn. På biblioteken finns dock ofta en osäkerhet om vi verkligen är de bäst lämpade att svara på upphovsrättsfrågor, säger Inga-Lill Nilsson.

Delvis var det denna osäkerhet som ledde till att Inga-Lill tog initiativet till att starta nätverket 2015. Medlemmarna i nätverket kommer mestadels från universitets- och högskolebibliotek, men alla intresserade är välkomna.

– Vi brukar fånga upp

Inga-Lill Nilsson.
FOTO: KARLSTADS UNIVERSITET

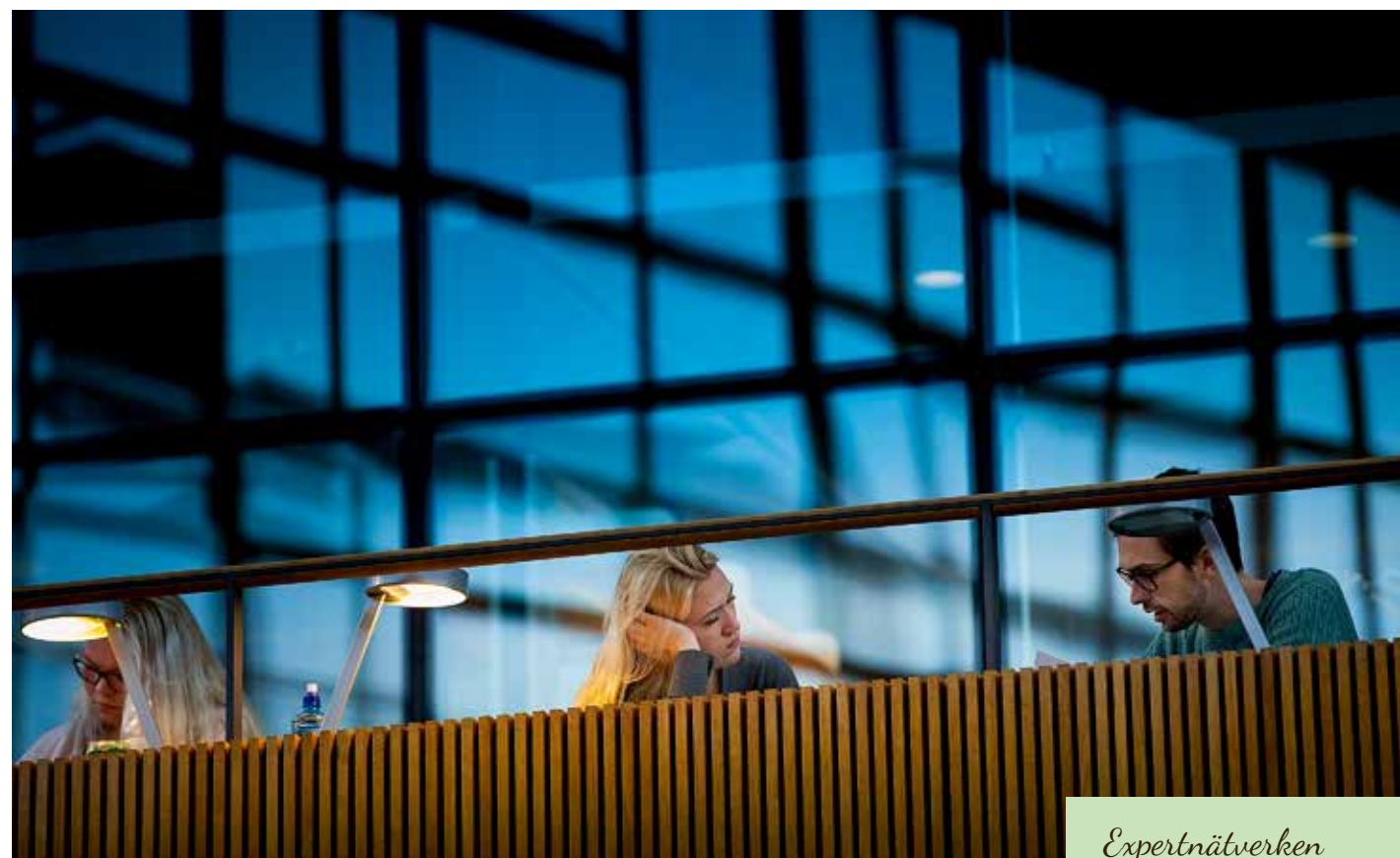

FOTO: FREDRIK HJERLING

sådant som är aktuellt, och bjuder in olika intressenter för information eller för att få diskutera viktiga utvecklingsfrågor. Vi tar också upp mer konkreta frågeställningar från biblioteken. I våras hade vi en workshop där vi arbetade med att skapa informationsresur-

ser för olika målgrupper, till exempel studenter som behöver vägledning i specifika upphovsrättsfrågor.

Inom expertnätverket används en mejllista, där medlemmarna kan dela sina funderingar och erfarenheter.

– Vi som arbetar med upphovsrätt behöver bli mer medvetna om vår

viktiga roll och sträva efter att få den kompetens vi behöver. Man ska gå med i nätverket om man vill ha stöd i hur man hanterar de här frågorna, dela erfarenheter och tillsammans hitta best practice i olika fall.

Och det finns mycket att diskutera, bland annat i relation till det nya EU-direktivet.

– När jag var ny talades det mycket om balansen mellan upphovsrättsinnehavare och användare. Idag diskuteras inte den balansen längre, utan man pratar istället om att harmonisera lagstiftningen med den nya digitala verkligheten. I den diskussionen tycker jag att användaren helt har kommit i skymundan. ■

Matilda Andréasson Gurenus

Expertnätverken

Som medlem inom Svensk biblioteksförning kan du vara med i ett av våra expertnätverk. Expertnätverken bygger helt på medlemmarnas intresse och engagemang och handlar om erfarenhetsutbyte, kompetensutveckling, tips och diskussioner inom det område som nätverket omfattar.

För att anmäla dig behöver du vara enskild medlem i Svensk biblioteksförning. Anmäl dig genom att skicka e-post till info@svbib.se. Ange dels vilket/vilka nätverk du anmäler dig till, dels dina egna kontaktuppgifter.

”Jag ser ett växande behov av data literacy”

Under Forskardagen den 6 december är Stefan Larsson en av dagens talare. Han är docent i teknologi och social förändring, rättssociolog och jurist vid Lunds universitets internetinstitut och arbetar även som forskare vid tankesmedjan Fores. Han kommer att prata om personuppgifter som betalmedel och vilken roll integritet spelar i det datadrivna samhället.

Du har kallat personuppgifter för ”den nya oljan”, hur menar du?

– Uttrycket om ”olja” är lånat och inte en särskilt passande metafor vad det gäller exempelvis konnotationer till ”fossilberoende” och miljö, men beskriver samtidigt en helt central poäng: den digitala ekonomin drivs av personuppgifter. Det vill säga, värdet i många av de tjänster och verktyg vi använder ligger i hur informationen samlas in, analyseras och erbjuder profilering; dels för att verktygen i sig ska kunna bli individuellt relevanta, dels för att reklamförmedling och andra profileringsberoende tjänster utvecklas. Om man tittar på vilka de högst börsvärderade företagen är idag, så ser man snabbt att det är de datadrivna teknikbolagen – Apple, Google, Facebook – som tagit över för de banker och oljebolag som brukade vara högst värderade. Förändringen är slående.

Vilka transaktioner handlar det om, rent konkret?

– Enklast och tydligast är det väl på reklamsidan: Facebook och Google samlar in otroligt mycket information om var och en av oss, bygger profiler som möjliggör att de kan sälja riktade reklaminsatser till alla möjliga typer av intressenter. Just att det är riktat är helt centralt, ur marknadsförings-

synvinkel är det mycket bättre att göra reklam för färre men mer intresserade, än många där endast en liten del är intresserade.

Hur tänker du kring hur du lämnar ifrån dig dina personuppgifter?

– Jag försöker undvika de tydligt missbrukande tjänsterna, och kollar av mina barns appar, men förstår samtidigt att för att vara en del av dagens digitala vardag finns det inga vägar runt: jag

använder sociala medier och internet, smarta telefoner och deras appar, och förstår att jag profileras och blir en handelsvara. Samtidigt uppskattar jag stort många av de personligt relevanta tjänsterna. Och i den dubbelheten ligger den stora utmaningen.

Vad ska bibliotekarier tänka på vid råd och stöd till användare?

– Jag ser ett växande behov av något i stil med ”data literacy”, det vill säga en medvetenhet om vilken roll ens personliga information spelar för de tjänster vi använder. Juridiskt och formellt sett har vi oftast gått med på att dela med oss av vår data, men reellt sett är vi omedvetna om det. Här finns en uppgift för biblioteken som kunskapsförmedlare att höja medvetenheten. ■ Katarina Wiberg

FOTO: PETER FRODIN

WAGNER

Visa dina besökare vägen i mobilen, paddan och datorn!

Gå in på vår hemsida för en kostnadsfri demo av just ditt bibliotek.

www.wagnerwayfinder.com

**WE CREATE
THE **LIVING**
LIBRARY**